

Stereotypy, nenávist a mlčení.

**Analytická zpráva z monitoringu
protiromských projevů.**

Název: **Stereotypy, nenávisť a mlčení. Analytická zpráva z monitoringu protiromských projevů.**

Publikovala: **organizace ARA ART, z. s., Praha, 2025**

Autorský tým:

Mgr. Andrea Bučková

Bc. David Tišer

Ondrej Radič

Mgr. et MgA. Adam Rut

Za obsah a jazykovou úpravu odpovídá autorský tým.

Grafická úprava:

Ondrej Radič

Analytická zpráva je součástí projektu **To nechceš – Oda na kames**

Registrační číslo projektu: CZ.03.02.01/00/22_044/0002152, projekt je financován Evropskou unií.

Obsah

Úvod	4
Metodologie	8
Vymezení pojmů	13
Analytický pohled na data z monitoringu protiromských projevů v online prostoru	15
Svoboda projevu v ČR, EU a v mezinárodním kontextu ve vztahu k nenávistným projevům a předsudečnému násilí v offline a online prostoru	29
Právní ukotvení zákazu diskriminace, stávající praxe a praktická zkušenost ARA	
ART, z. s.	38
Závěry a zjištění	43
Doporučení	44
Zdroje	47

Úvod

ARA ART, z.s., je nevládní neziskovou organizací, která se od svého založení, tj. od roku 2012, identifikuje jako romská organizace. V rámci své celostátní působnosti s mezinárodním přesahem vykonává činnosti cílené na podporu a prosazování občanských a národnostních práv a svobod příslušníků romské národnostní menšiny a jiných marginalizovaných skupin obyvatelstva bez ohledu na národnostní příslušnost, přičemž zvláštní pozornost spolek věnuje Romkám a Romům ve zranitelném postavení z hlediska intersekcionality.

Toto konzistentní zaměření ARA ART vychází nejen z naší každodenní práce, přímého kontaktu v terénu, ale také z pečlivého sledování a vyhodnocování relevantních datových zdrojů, které potřebu našeho aktivního angažování podpírají. Např. pravidelné výzkumné zprávy realizované Agenturou EU pro základní práva (dále jen FRA)¹ nebo výsledky speciálního Eurobarometru o diskriminaci, jehož zadavatelem je Evropská komise² či každoroční Zprávy o stavu romské menšiny v ČR³ včetně monitorovacích zpráv realizovaných platformami nevládních neziskových organizací, které se soustřeďují na mapování plnění závazků vlád jednotlivých zemí Evropské unie (dále EU) v politikách inkluze romského obyvatelstva.⁴ Celistvý pohled na rozsah a povahu diskriminace, které čelí i romská menšina v celé EU, pojednává nedávno zveřejněná publikace OECD *Combating Discrimination in the European Union*⁵. Reflektuje přitom i výsledky průzkumů FRA a zjištění z již zmíněného posledního speciálního Eurobarometru.

Více než znepokojující je, že tyto údaje a informace dlouhodobě poukazují na neměnné strukturální nerovnosti, opakované formy diskriminace a systémová selhání, kterým je romské obyvatelstvo v naší zemi neustále vystavováno. Soustavně reportovaná fakta jsou významově tak závažná, že není možné zachovávat status quo, tj. udržovat současný stav věcí beze změn, protože se tím zvyšuje riziko k jejich další reprodukci. Nemluvě o tom, že ignorování těchto skutečností přispívá k prohlubování nerovností a podryvá důvěru v principy rovnosti a spravedlnosti.

Ruku v ruce s těmito dlouhodobými nerovnostmi a strukturálními bariérami jde i o nárůst nenávistných projevů vůči romské menšině v digitálním prostoru. Online prostředí se stalo zásadním nástrojem pro šíření předsudků, stereotypizace i otevřeného romského rasismu/anticikanismu.

¹ <https://fra.europa.eu/en/themes/roma>

² <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>, také zde : <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2077>

³ <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-ceske-republice-za-rok-2022-212008>

⁴ <https://www.romacivilmonitoring.eu/about-the-consortium/>

⁵ OECD (2025), *Combating Discrimination in the European Union*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/29c2c36a-en>.

Právě v něm se nejčastěji objevují výrazy, které Romy a Romky dehumanizují, často je vykreslují jako hrozbu či parazity, čímž nejen posilují protiromské/anticikanistické narativy, ale zároveň oslabují jejich bezpečí. Analýzy FRA i dalších relevantních institucí jednoznačně potvrzují, že digitální prostor není neutrálním prostředím, ale zásadním dějištěm šíření nenávisti, které má velmi konkrétní a měřitelné dopady na psychické zdraví a sociální pohodu zasažených komunit.

FRA ve svých zprávách poukazuje na to, že většina zemí včetně Česka postrádá efektivní mechanismy pro rychlou detekci, moderování a sankcionování těchto nenávistných projevů, čímž dochází k jejich dalšímu šíření bez reálné kontroly.

Z výzkumné zprávy veřejného ochránce práv z roku 2020 týkající se nenávistných projevů na internetu a rozhodování českých soudů vyplynulo, že stíhání těchto projevů v online prostředí často navazovalo na konkrétní medializované kauzy, nejčastějšími oběťmi byli Romové (49 % rozhodnutí). Stíhání nebyla výsledkem průběžného a systematického monitorování protizákonného obsahu na internetu.⁶

Strategické směřování ČR v boji proti nenávistným protiromským projevům a anticikanismu sice formálně existuje, ale jeho reálný dosah je ohraničen nedostatečně ambiciózními opatřeními, která málo cílí na digitální prostředí, kde nenávistné projevy výrazně eskalují, slabou meziresortní koordinací a nedostatečnou reakcí na šíření těchto nenávistných forem v online prostředí.

Zastřešujícím dokumentem je vládou schválená Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 (dále jen SRI).⁷ Přestože je vážnost tohoto problému obsáhle popsána konkrétně v části Anticikanismus, opatření, která byla definována s cílem dosáhnout strategického cíle, tj. snížit míru anticikanismu, nemají požadovaný účinek.

Náš postoj zakládáme i na nedávno publikované průběžné monitorovací zprávě Informace o naplňování Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030 za rok 2024.⁸

Z vyhodnocení plnění opatření v oblasti boje proti anticikanismu v offline i online prostoru k roku 2024 vyplývá, že naplňování několika klíčových úkolů zůstalo jen částečné nebo deklaratorní. U několika opatření, včetně těch, která se týkají systematického monitorování nenávistných projevů a podpory analytické činnosti v této oblasti, není zřejmý konkrétní posun ani vytváření udržitelného mechanismu.

⁶ https://www.ochrance.cz/dokument/nenavistne_projevy_na_internetu_a_rozhodovani_ceskych_soudu/

⁷ https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-188413/; revidované znění SRI schváleno vládou ČR dne 12.02.2025 zde: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/vlada-schvalila-revidovane-zneni-strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-218364/

⁸ https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/vlada-projednala-prubeznou-zpravu-o-plneni-strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-za-rok-2024-221339/

Kritický postoj však nesnižuje váhu toho, že v SRI se nenávistné projevy, a to včetně digitálního prostoru a předsudečného násilí oprávněně a velmi jasně rámcují jako souvztažné s formami romského rasismu/anticikanismem.

Je všeobecně známo, že jazyk a slovník používaný ve veřejném prostoru nevyjímaje politický diskurz hraje zásadní roli při formování společenských postojů. Obsahuje-li nebo toleruje zjednodušující či dehonestující vyjádření, může významně přispívat nejen k upevňování a reprodukování negativních stereotypů, předsudků či ke stigmatizaci vůči konkrétním skupinám obyvatelstva, ale také přímo přispívá k normalizaci nenávisti. Vede k prohlubování polarizace společnosti a vytváří pevný základ předsudečného násilí, radikalizace a extremismu.

Uvědomujeme si, že ne každý negativní projev namířený na menšiny lze i z právního hlediska považovat za nenávistný projev ve smyslu trestního zákona, ale i takové projevy mají stále závažné důsledky zejména z hlediska ohrožení důstojnosti a potenciálně i jiných lidských práv obětí. Proto je nelze bagatelizovat.

Zkušenosti z minulosti, ale i z aktuálního období, které zahrnují i zkušenosti z internetového prostředí, potvrzují škodlivý až toxický vliv nenávistných projevů a postojů vůči romskému obyvatelstvu. Od kriminalizace přes sociální šovinismus, legitimizované projevy sociálního vyloučení, segregace až po povzbuzování k násilí proti Romkám a Romům.

Tento vstupní kontext objasňuje východiska našeho dvouletého projektu Oda na kames – To nechceš financovaného Evropskou unií z Operačního programu Zaměstnanost plus 2021–2027, jehož součástí je výstupní zpráva jedné z klíčových aktivit věnované monitoringu a analýze nenávistných protiromských projevů a předsudečného násilí.

Během implementačního období od října 2023 do září 2025 organizace ARA ART realizovala celkem pět klíčových aktivit, které svým zaměřením reflektovaly oblasti, které považujeme za slabá místa, resp. rezervy v procesu boje proti šíření nenávistných projevů a předsudečného násilí v rámci strategického cíle SRI – snížit míru anticikanismu.

Soustředili jsme se proto na pravidelné monitorování a analyzování situace zejména v online prostředí, zvyšování míry informovanosti a povědomí romského obyvatelstva dlouhodobými osvětovými a informačními aktivitami.

V zájmu zlepšení dostupnosti právního poradenství a podpory a také posílení možností právní obrany romského obyvatelstva jsme zavedli bezplatnou právní poradnu. Advokační činnost směřovala ke zintenzivnění odborného diskurzu o této problematice a poslední aktivita řešila prohlubování znalostí a kompetencí lidí pracujících v sociálních službách a poradenství přes komplexní vzdělávací program.

Cíle zprávy

Primárním cílem tohoto dokumentu je zprostředkovat analytický přehled informací a zjištění, která i prostřednictvím dat umožní hlubší pochopení a rozšíření znalostní úrovně odborné

i laické veřejnosti o stěžejním tématu. A to obzvláště v kontextu intersekcionalní diskriminace romské národnostní menšiny v prostoru sociálních médií.

Zpráva se ve vztahu k sociálním médiím nevěnuje právní analýze článků (článek jako obecný pojem zahrnuje i pojmy příspěvky, statusy) a komentářů. Rovněž je důležité uvést, že nenávistné projevy nebyly zkoumány a hodnoceny z hlediska jejich možného trestněprávního postihu.

Výstupní dokument staví na širším chápání nenávistných projevů definovaných v dokumentech evropských a mezinárodních institucí například Rady Evropy, OSN, EU a jejich přidružených orgánů, přičemž předmětem našeho zájmu byl především způsob zobrazování a vyjadřování se o romském obyvatelstvu z perspektivy sociálních identit, forem anticiganismu a předsudečného násilí. Zvolený přístup je nezbytný pro komplexní pochopení motivace, dopadu a struktury těchto projevů.

Metodologie

Monitorování a analyzování nenávistných projevů proti romskému obyvatelstvu probíhalo od prosince 2023 do září 2025 ve dvou sférách: V prostředí sociálních médií a také v offline prostoru. Různost prostředí vyžadovala odlišný metodologický postup.

Nenávistné projevy namířené vůči romské menšině ve zprávě označujeme jako protiromské projevy, protože svým obsahem odpovídají definici anticikanismu, resp. romského rasismu.

Zkoumání a posuzování protiromských projevů v prostředí sociálních médií bylo prováděno na základě každodenního monitoringu přes speciální aplikaci, která pokrývá širokou škálu médií – od online obsahu tisku a televize až po rozhlas a sociální sítě.

Data zachycující protiromské projevy v článcích a komentářích byla shromažďována pomocí klíčových slov a slovních spojení ve všech gramatických tvarech, odpovídajících variantách a příslušných slovtvorných prostředcích (např. zdvojnásobení, odvozeniny).

Při jejich sestavování se zohledňovalo několik kritérií. Od věcných (např. jazyk, slangové výrazy, územní zacílení atd.) po určující kritéria (např. intersekcionalita, typy nenávistných projevů a předsudečného násilí atd.) tak, aby aplikací vygenerované články a komentáře měly nejvyšší míru přesnosti a relevance.

Aplikace dokázala rozeznat gramatické chyby a speciální znaky, které uživatelé záměrně vkládali do nenávistných projevů s cílem obejít automatizované systémy rozpoznávání nenávistných projevů. Díky této funkci bylo možné zachytit i takové články a komentáře, které by jiné nástroje či běžné automatizované systémy nerozpoznaly a neidentifikovaly jako problematické a které by jinak zůstaly nezablokované či nevymazané (např. černý cik*n/c*k*n).

Důkladný výběr klíčových slov a výrazů jsme následně otestovali. Na základě obsahového kontextu článků a komentářů jsme je rozčlenili do tří kategorií:

- a) hanlivé a urážlivé výrazy
- b) záměrně zástupná označení znásobující negativní stereotypizaci
- c) výrazy vyzývající k násilí a/nebo obsahující prvky dehumanizace

Kategorizace nám z metodologického pohledu umožnila sledovat trendy a změny v čase. Zjišťovat, zda rostou výzvy k násilí nebo se zvyšuje používání skrytých, resp. zástupných negativních označení, rozlišovat mezi různými formami protiromských projevů na základě jejich obsahu, intenzity a potenciálního společenského dopadu.

V zájmu přesnějšího mapování rizika a dopadu výše uvedené členění v našem pojetí představuje:

- **Kategorie a)** zachycuje běžnou verbální agresivitu,

- **kategorie b)** odhaluje skryté stereotypizační strategie, které by bez tohoto rozdělení mohly zůstat nepovšimnuty,
- **kategorie c)** umožňuje oddělit nejzávažnější projevy, které již mohou přesahovat do prostoru trestního práva.

Uvědomujeme si, že články často kombinují více typů projevů – kategorizace zvýšila předpoklad rozpoznat kombinace, což je podstatné například při intersekcionalním přístupu. Naši snahou bylo získat kvalitativní i kvantitativní pohled, který odhaluje i jemné významové vrstvy.

Prvotní seznam obsahoval 58 klíčových slov a slovních spojení, která byla během monitorovací činnosti postupně zredukována na 23 ověřených výrazů. Tento krok byl nezbytný, protože některé původní výrazy byly příliš obecné a způsobovaly nežádoucí míru šumu ve výsledcích. Optimalizace významně přispěla k vyšší efektivitě a kvalitě monitoringu.

Při redukci původního seznamu výrazů a slovních spojení byl zvláštní důraz kladen na zachování těch klíčových položek, které umožňují analyzovat intersekcionalní rozměr protiromských projevů.

Tabulka 1 **Přehled klíčových slov používaných při monitoringu nenávistných projevů zaměřených na protiromské postoje /projevy anticikanismu**

<i>Finální seznam klíčových slov</i>
Romové, romská národnostní menšina, diskriminace Romů, rasismus vůči Romům, segregace Romů, romský gay, romská lesba, nepřizpůsobivý, černý svině, hnědočeši, morgoši, cigán/cikán/cykán, cigoš, cikna, čmoudáci, opálení spoluobčané, spoluobčané tmavé pleti, černý držky, černé tlamy, černý ksichty, nemakačenko, černá buzna, zateplená menšina
<i>Prvotní seznam klíčových slov</i>
Romové, romská národnostní menšina, diskriminace Romů, rasismus vůči Romům, segregace Romů, romský gay, romská lesba, nepřizpůsobivý, černý svině, hnědočeši, morgoši, cigán/cikán/cykán, cigoš, cikna, čmoudáci, opálení spoluobčané, spoluobčané tmavé pleti, černý držky, černé tlamy, černý ksichty, nemakačenko, černá buzna, zateplená menšina, homosexualita, gender, sexuální orientace, flundra, běhna, rajda, fuchtle, ladyboy, mužatka, hermafrodit, shemale, babochlap, transka, transsexuál, tranvesti, homo trandák, děvka, sodomiti, LGBTQIA+, buzik, homouš, verbeš, vyžírkové, buzna, teplouš, továrna na děti, lesbička, buzerantka, neplatiči, asociálové, homofobie, sociálně vyloučená lokalita, etnicita Romů, romský problém, etnický problém

Záměrem bylo zajistit, aby bylo možné identifikovat a sledovat situace, ve kterých dochází k prohlubování stigmatu, stereotypizace či dalších forem marginalizace částí romského obyvatelstva vystaveného souběžným vrstvám diskriminace na základě několika aspektů identity.

Přestože romská menšina čelí v online prostoru nejen rasově motivovaným nenávistným projevům, ale i projevům nenávisti, které jsou propojeny s dalšími aspekty identity, jako jsou

pohlaví, socioekonomický status, sexuální orientace, genderová identita či zdravotní stav, v praxi dosud absentuje systematický intersekcionalní analytický přístup. V souladu s cíli projektu byla proto do metodologického rámce zahrnuta i součást zaměřená na přezkoumání tohoto rozměru.

V rámci monitorovací činnosti se extrahovaná data identifikovaná jako nenávistná nebo s obsahem nenávistných prvků či předsudečného násilí vůči Romům a Romkám zaznamenávala do interních formulářů a dále byla analyzována z hlediska obsahu.

I když monitorování a analýza protiromských projevů pokračují až do ukončení projektu, tedy do září 2025, tato zpráva shrnuje zjištění získaná za období od prosince 2023 do července 2025. Celkově jsme v rámci této zprávy analyzovali 10 644 článků.

V kontextu popisu metodologie je třeba uvést, že klíčové činnosti byly od začátku vykonávány s ohledem na různá omezení, která je třeba mít na paměti při čtení této zprávy.

Využívání aplikace MediaBoard, prostřednictvím které byl sběr dat automatizovaný, se spojovalo s více limity na úrovni technologické a právní.

Jedním z technologických omezení je, že tento nástroj pokrýval široké spektrum médií a online zdrojů, avšak výlučně v rozsahu sledovaných monitorovaných kanálů. Z tohoto důvodu obsah publikovaný mimo tyto zdroje nebyl zachycen a nebyl předmětem zkoumání.

Dalším faktorem je, že vyhledávací metoda založená na klíčových slovech nevyklučuje riziko, že část relevantního obsahu zůstane nezachycená. Nebo naopak, že budou identifikovány i příspěvky, které s analyzovanou problematikou věcně nesouvisí.

Mezi technologická omezení patří i skutečnost, že automatizované zpracování textových výstupů neumožňuje spolehlivě zachytit jemné významové vrstvy, jako jsou ironie, sarkasmus nebo specifické kontextové nuance.

S cílem minimalizovat toto omezení a zajistit co nejvyšší přesnost interpretace byla data průběžně podrobována manuální verifikaci.

Základní právní omezení monitorovací a analytické činnosti vycházela ze smluvních podmínek poskytovatele aplikace, které stanovovaly povinnost zajistit, aby jakékoli další použití zpřístupněných informací (například jejich citování či publikování) bylo v souladu s platnou legislativou, zejména v souvislosti s ochranou autorských práv, osobnostních práv a jiných práv třetích osob.

Údaje zpřístupněné prostřednictvím aplikace MediaBoard pocházejí z veřejně dostupných zdrojů nebo od třetích stran, kterými se rozumí především obsahově chráněné materiály, jako jsou placené sekce zpravodajských portálů, deníků či online magazínů.

Etický rámec realizovaného monitoringu a analytické činnosti byl založen na principech respektu vůči dotčeným skupinám a důsledného ověřování souvislostí monitorovaných obsahů. Jelikož analyzované příspěvky obsahovaly citlivá témata a ve svém důsledku mohly

reprodukovat nebo posilovat stereotypy, bylo nezbytné věnovat zvláštní pozornost interpretaci kontextu a identifikaci záměru původního autora.

V souladu s odborným a etickým rámcem byla zvolena zásada úplnosti a věcné přesnosti, která upřednostňuje autentičnost výpovědí před jejich cenzurováním či jazykovou úpravou.

Proto jsou ve zprávě vybrané příklady nenávistných protiromských projevů uvedeny v plném znění, včetně explicitních vulgarismů a expresivních výrazů.

Z hlediska hodnocení intenzity protiromských projevů je zároveň třeba zdůraznit, že samotná přítomnost vulgarismů nemusí vždy představovat nejzávažnější formu nenávisti. V mnoha případech mají mnohem vyšší rizikový potenciál verbální projevy, které přímo vyzývají k násilí, jeho schvalování nebo legitimizaci. S poukazem na uvedené skutečnosti doporučujeme k textu přistupovat s přiměřenou citlivostí a vědomím, že některé citované pasáže mohou působit psychicky náročně nebo zraňujícím způsobem.

Druhá část monitorovací a analytické činnosti byla zaměřena na mapování a evidenci případů v offline prostředí. Tato část byla realizována především prostřednictvím agendy bezplatného právního poradenství, které sloužilo jako klíčový nástroj pro zachycování relevantních incidentů.

Propojení monitoringu s touto formou přímé podpory poskytovalo příslušníkům a příslušnicím romské menšiny možnost využívat individuální pomoc a odborné poradenství při řešení konkrétních situací. Rozsah poskytovaných služeb byl zajišťován prostřednictvím všech dostupných forem právního poradenství tak, aby se posílila jejich dostupnost pro romské obyvatelstvo a zároveň se zvýšily reálné předpoklady pro efektivní uplatňování a ochranu jeho práv.

Je žádoucí podtrhnout, že v obou oblastech, tzn. v online a offline prostředí, se uplatňoval odlišný metodologický přístup. V online části byla primárním cílem mapovací a analytická rovina, nikoli právní kvalifikace. Protiromské projevy byly zaznamenávány bez ohledu na to, zda naplňují skutkovou podstatu trestného činu, sledoval se jejich obsah, forma, intenzita, jazyk a kontext. Výsledkem je analytický přehled trendů a narativů – zjištění, nikoli podklady pro právní jednání.

Naopak offline část byla organicky propojena s právní podporou, zachycené případy mohly mít přímý právní důsledek (např. podání trestního oznámení). Agenda bezplatného právního poradenství sloužila nejen k dokumentování incidentů, ale také k přímému řešení případů, tedy právní pomoc, podpora při uplatňování nároků, ochrana práv. Tyto činnosti představují kombinaci sběru dat s praktickou pomocí a podporou klientům a klientkám.

Právní poradenství je poskytováno právníkem s odbornými znalostmi v oblastech antidiskriminačního práva. Součástí služeb není právní zastupování.

Každý případ byl evidován pomocí interních evidenčních záznamů, které slouží pro účely dokumentace poskytovaného poradenství, analýzy výskytu diskriminace podle oblasti a vyhodnocování efektivity poskytovaných služeb. Sbírány byly i doplňující informace

uvádějící kontext pro analytické účely za předpokladu, že klient/klientka s tímto způsobem sběru dat souhlasili.

Provoz bezplatné právní poradny byl zajištěn v souladu s platnými etickými zásadami a legislativními normami, přičemž zvláštní důraz byl kladen na ochranu osobních údajů a zachování důvěrnosti všech informací získaných v rámci poradenského procesu.

Vymezení pojmů

Za účelné považujeme nejprve vymezení hlavních pojmů – a to tak, aby námi používané pojmosloví bylo kompatibilní s jinými dokumenty, se kterými pracují orgány a instituce naší zákonodárné a výkonné moci i odborná veřejnost.

Proto se přidržujeme v případě nenávistných projevů a předsudečného násilí definic, jak jsou formulovány v dokumentu „Předsudečné násilí a nenávistné projevy – strategická doporučení k celistvému řešení problému“⁹ od zmocněnkyně vlády pro lidská práva a Pracovní skupiny k předsudečnému násilí a nenávistným projevům z roku 2025. Pro přehlednost uvádíme jejich znění upřesněné pro účely této zprávy:

Nenávistný projev (hate speech) – všechny druhy projevů, které podněcují, podporují, šíří nebo ospravedlňují násilí, nenávist nebo diskriminaci vůči osobě nebo skupině osob, nebo které je očerňují z důvodu jejich skutečných nebo přisuzovaných osobních vlastností nebo postavení, jako je „rasa“, barva kůže, jazyk, náboženství, národnost nebo etnický původ, věk, zdravotní postižení, pohlaví, genderová identita či sexuální orientace. Nenávistný projev může (i) naplňovat skutkovou podstatu trestného činu, (ii) být předmětem občanskoprávního nebo správního řízení, případně (iii) být společensky škodlivý, přesto však právně neomezitelný z pohledu mezinárodních závazků ČR a jejího ústavního pořádku. Pojmy „nenávistný projev“ a „hate speech“ používáme jako totožné (strategická doporučení zmocněnkyně operují pouze s pojmem „nenávistný projev“). „Protiromskými projevy“ pak míníme nenávistné projevy zaměřené specificky vůči Romkám a Romům. Podle kontextu používáme také ve stejném smyslu jako „nenávistný projev“ termíny jako „nenávistná rétorika“ nebo „nenávistné reakce“ apod.

Předsudečné násilí – trestný čin, případně přestupek, spočívající zejména v násilném jednání, přímém vyhrožování, ale také například v poškozování majetku, který je motivován předsudkem, tj. s předsudečným motivem. Předsudečná pohnutka namířená např. na skutečnou nebo domnělou „rasu“, barvu kůže, jazyk, náboženství, národnost nebo etnický původ, věk, zdravotní postižení, pohlaví, genderovou identitu či sexuální orientaci obětí způsobuje větší společenskou škodlivost.

V případě pojmu „diskriminace“ vycházíme z definice uvedené v komentáři k zákonu č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (dále antidiskriminační zákon)¹⁰, kterou jen parafrázujeme a doplňujeme souvislost s jinými předpisy.

Diskriminace – porušení rovnosti zakotvené právem. Tedy jednání či opomenutí spočívající v neoprávněném rozlišování či znevýhodnění určité skupiny ve vztahu k jiné, jež v důsledku může přivodit jedinci či celé skupině peněžitou či nepeněžitou újmu. Takové rozlišování či

⁹ https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/tiskove-zpravy/III--Strategicka-doporuceni-k-celistvemu-reseni-problemu-predsudecneho-nasili-a-nenavistnych-projevu_FIN.pdf

¹⁰ TOMŠEJ, J., POLÁK, P., KOLDINSKÁ, K., PRESSEROVÁ, P. *Antidiskriminační zákon a související předpisy. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

znevýhodňování, které vede k porušení rovnosti a je uchopitelné a postihnutelné, pokud k němu došlo na základě tzv. diskriminačních důvodů podle antidiskriminačního zákona, případně kvůli porušení jiných předpisů, které na antidiskriminační zákon odkazují.¹¹

¹¹ Viz § 17 zákona č. 262/2006 Sb. zákoníku práce, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

Analytický pohled na data z monitoringu protiromských projevů v online prostoru

Digitální technologie a online platformy zásadně mění dynamiku společenského diskurzu – umožňují svobodné vyjadřování, ale zároveň otevírají prostor i pro formy verbálního násilí, které ohrožují důstojnost, bezpečnost a rovnost těch nejzranitelnějších. Mimořádně viditelné a závažné jsou tyto projevy v případě romské menšiny, která se dlouhodobě nachází na průsečíku sociálních nerovností, etnické stigmatizace a hluboce zakořeněných předsudků.

„Zločinům je třeba předcházet účinnou prevencí. A to je včasné utrácení těchto nadbytečných a nežádoucích jedinců.“

„Kdo nepracuje, at' nejl ! Kdo krade, tak do lochu a makat. Jinak jen o chlebu a vodě. Vyléčil bych je „ einz zwei, !“

Online prostor se v posledních letech stal výrazným prostředím pro šíření protiromských narativů, které navazují na historické stereotypy a rasistické konstrukty. Nenávistné projevy v digitálním prostředí od otevřeně agresivních výroků až po subtilní formy jiných zraňujících diskurzů nezůstávají bez dopadů.

„ Okamžite tu čiernou svini zastřelit co snímá jiného to nejsou lidi ale zvířata“

„ A navíc je to cikán a tyhle lidi neuznávám. Vyvraždit je všechny jako to dělal ADOLF HITLER!! SLÁVA HITLEROVI! “

Jedním z nejzávažnějších aspektů online nenávisti je, že se neomezuje jen na emocionální výlevy. Často má charakter systematické a cílené delegitimizace celé skupiny lidí. Prostřednictvím opakovaných narativů, které vykreslují Romy a Romky jako hrozbu, příživníky, nepřizpůsobivé nebo kriminálníky, dochází k dehumanizaci, která má v historii

i současnosti fatální důsledky. Provázaností s digitálními algoritmy a rychlým šířením dezinformací se tyto stereotypy replikují s bezprecedentní intenzitou.

„Vůbec nechápu že existují cikani, řekl bych že jsou to nelidi a nedonošenci..sori ale jsou hnusný, špinavý,černý, mluvit to normálne neumi, krade,fetuje, znasilnuje a zabiji, k čemu pak jsou???...svět se zbláznil a nemá na to aby je vyhubil bacilonosiče ”

V prostředí, kde se společenské normy stále více formují v online sféře, představuje takový vývoj zásadní riziko pro ochranu základních práv – zejména práv na důstojnost, rovnost a bezpečnost.

Postavení Romů a Romek jako historicky marginalizované a diskriminované menšiny je lakmusovým papírkem odrážejícím úroveň respektu a dodržování lidských práv jako takových.

„Tak doufám, že ty špinavý, hnusný, debilní cikáni už odtáhli do toho Německa. Vyžraný prasata sprostý, co maj v hlavě hovna. Píča tlustá cikánská nemakacenko”

Součástí řešení nemůže být jen postihování projevů nenávisti, ale také důsledné odhalování stereotypů, které tvoří jejich základ, a to včetně odpovědnosti médií, politiků, influencerů i jednotlivců.

Stereotypy představují základní konstrukční prvek nenávistných projevů. Ve vztahu k romské populaci se nejčastěji vyskytují narativy spojující tuto skupinu s kriminalitou, sociální nepřizpůsobivostí či nízkou morální integritou.

„Černá zvěř je přemnožená!!!!!!kde jsou myslivci”

„Nepatrat, rovnou strilet.”

„Plyn je řešení”

Tyto obsahové vzorce nejen deformují veřejný obraz romské menšiny, ale mají potenciál posilovat negativní postoje v majoritní populaci a oslabovat společenskou soudržnost.

Podstatnou součástí stereotypů je paušalizace, tj. proces, při kterém se jednotlivé vlastnosti nebo chování jednotlivců či několika členů skupiny zobecní a nekriticky se přisuzují celé skupině. Stereotypy jsou tedy zjednodušené a nepřesné představy o skupinách lidí, které vznikají právě paušalizováním, usnadňují udržování předsudků a diskriminačních postojů.

„Hladit a hladit až do úplného vyhla.....“

„ To jsi psal sám nebo celá ta osada opičáku černých? 🤔🤔
🤔 Ty máš max zblešenou kurvu vedle sebe a žebráš
prachy na podpoře jak všechny opice ty zmrde černý..Tady
děláš chlapa a přitom jsi obyčejná chátřá nic víc.. Matka
kurva stará kurva.. 🤔🤔🤔 Ale přijde zase zpět doba kdy
se budou opice zase střílet a doufám že už brzi ty černé“

Paušalizace romské populace jako skupiny odpovědné za kriminalitu posiluje její vnímání jako bezpečnostní hrozby. Tento stereotyp je jádrem tzv. „Gypsy Threat Narrative“¹² – konceptu, který ji představuje jako asociální, potenciálně nelegitimní skupinu.

Jedná se o jeden z hlavních projevů romského rasismu/anticiganismu, specifického druhu rasismu zaměřeného vůči Romům a Romkám, charakterizovaného historickým zakořeněním, kolektivním stigmatizováním a strukturální diskriminací.

Cílem této kapitoly je proto nejen identifikovat konkrétní podoby protiromských projevů v online prostoru, ale zároveň upozornit na širší společenské vzorce a souvislosti, které je umožňují a podporují. Monitoring nenávisti musí být vnímán jako nástroj ochrany lidských práv a důstojnosti, ne jako izolovaná technická činnost.

Od znevažování po násilí

Jak jsme přiblížili v rámci metodologie, během systematického monitoringu médií v období prosinec 2023 až červenec 2024 bylo identifikováno a analyzováno 10 644 článků, které obsahovaly protiromské projevy.

¹² https://www.researchgate.net/publication/281492506_The_Gypsy_Threat_Narrative_Explaining_Anti-Roma_Attitudes_in_the_European_Union

Je třeba zdůraznit, že se jedná o minimální odhad výskytu protiromských projevů ve sledovaném období, jelikož se zachycovaly pouze ty formy, které obsahovaly explicitní výrazy z vybrané sady 23 klíčových slov. Máme za to, že skutečný rozsah nenávistné rétoriky bude výrazně vyšší, a to zejména v případech implikovaných, zakódovaných či „narážkových“ projevů.

Graf č. 1 typologie protiromských projevů ukazuje, že nejdominantnějším typem jsou hanlivá označení, která tvoří **58 %** všech analyzovaných příspěvků. Tyto projevy jsou charakteristické používáním pejorativních výrazů jako „cikán/cikán“, „cigoš“, „hnědočeši“ apod. Jazyk tohoto typu reflektuje systematickou verbální degradaci romské populace, přičemž cílem nebyla věcná diskuse, ale stigmatizace její identity. Jejich rozsah vypovídá o tom, že jde o normalizovaný jazyk, který se ve veřejném digitálním prostoru objevuje s vysokou frekvencí bez vážné sankce.

Druhým nejčastějším typem projevů jsou negativní stereotypizace v **38 %**. Ty se zaměřují na přisouvání kolektivních vlastností, jako jsou „nepřizpůsobivost“ či „línost“ (např. výraz „nemakačenko“). Tyto stereotypy zjednodušují komplexní sociální a ekonomické problémy a zároveň přesouvají vinu za jejich existenci na samotné příslušníky menšiny.

Jedná se o mechanismus, který může sloužit jako kulturní legitimizace diskriminace, přičemž ospravedlňuje její znevýhodněné postavení jako „zasloužený důsledek“ jejich údajných vlastností.

Přestože v kvantitativním vyjádření představují projevy spojené s výzvami k násilí a dehumanizaci **4 %**, jde o nejzávažnější typ nenávistných projevů z pohledu potenciálních dopadů. I v nízké koncentraci mohou tyto narativy zvyšovat riziko radikalizace, přispívat k akceptaci a schvalování nenávisti.

Graf 1

Komentář:

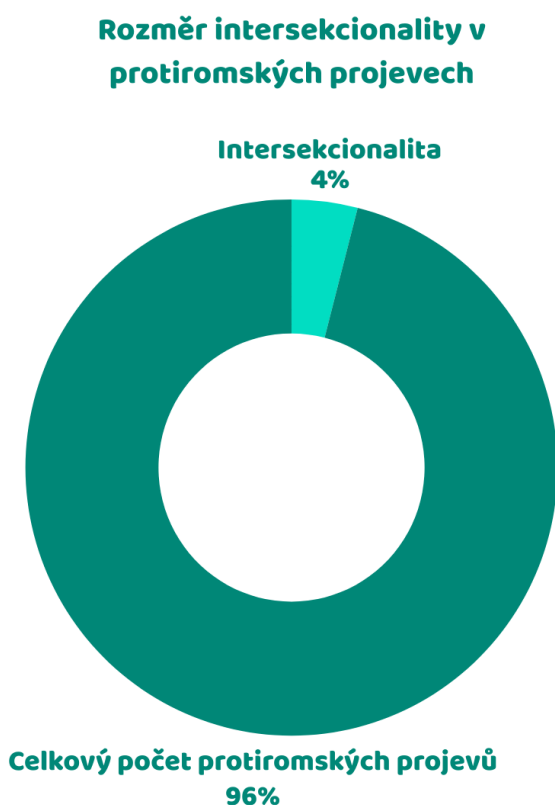
- *Negativní stereotypizace – nejčastěji vyskytující se výrazy: nepřizpůsobiví, nemakačenko*

- *Hanlivé označení* – nejčastěji vyskytující se výrazy: *cigán/cikán, cigoš, hnědočeši*
- *Násilí, dehumanizace* – obsahovaly výzvy k násilí, nebo prvky dehumanizace, vnímání romské populace jako bezpečnostní hrozby

Co říkají data o intersekcionalitě v protiromských projevech

Z analýzy dat vyplynulo, že v rámci zkoumání intersekcionality se v článcích nejčastěji vyskytovala kombinace etnicity a pohlaví adresovaná na romské ženy, které čelí specifickým formám protiromských projevů, kombinujících rasovo-etnické stereotypy s genderovou diskriminací. Tato forma intersekcionalní diskriminace se nejčastěji projevuje mysogynními narativy, které romské ženy zobrazují jako hyperplodné, zneužívající sociální systém, nezletilé matky či sexuální objekty. Tyto komentáře jsou často vulgární, dehumanizující a šířené s cílem zesměšnit nebo morálně diskvalifikovat danou skupinu.

Graf 2

*Komentář: Intersekcionalita – nejčastější kombinace v protiromských projevech: **etnicita + pohlaví, etnicita + sexuální orientace / genderová identita***

Připomeňme si, že stereotyp o „vysoké porodnosti“ romských žen není nový – historicky se spojoval se snahami o kontrolu reprodukce (včetně nezákonných sterilizací), přičemž v současnosti bývá využíván k vyvolávání resentimentu vůči Romkám jako údajným příjemkyním nezasloužených sociálních benefitů. Svým charakterem tyto reakce legitimizovaly požadavky na restrikce hlavně v sociální politice a také útočily na reprodukční práva těchto žen.

Součástí těchto diskurzů byla i sexuální objektivizace romských žen, která se často projevovala jako kombinace hypersexualizace vycházející z jejich etnické příslušnosti a cíleného zesměšňování jejich fyzického vzhledu – tzv. body shamingu. Tyto druhy útoků vedou nejen k posilování stigmatizace, ale také plnoformátově prohlubují sociální konstrukt genderových rolí, čímž rozšiřují nůžky genderových nerovností.

Z analytického hlediska jde o výsostně intersekcionalní problém – nelze oddělit genderovou diskriminaci od rasové. Romské ženy se tak nacházejí v pozici dvojí marginalizace, přičemž jejich hlas a zkušenost jsou ve společenském diskurzu často neviditelné nebo delegitimizované.

Z tohoto důvodu je nezbytné při navrhování veřejných politik, opatření v oblasti prevence nenávistných projevů, jakož i při vytváření strategií rovnosti zohledňovat intersekcionalní přístup, který reflektuje specifické potřeby a zkušenosti romských žen jako samostatné cílové skupiny. *Jejich ochrana nemůže být zahrnuta pod obecnou kategorii „žen“ nebo „Romů“, protože rizika, kterým čelí, vznikají právě v průsečíku těchto identit.*

Z grafu č. 3 týkajícího se počtu protiromských článků podle typologie médií jednoznačně vyplývá, že dominantním zdrojem obsahů tematizujících romskou menšinu byla sociální média, která generovala přes 98 % celkového objemu článků. Tato statistická převaha není překvapující vzhledem k nízké míře redakční kontroly, dynamice sdílení a virality obsahu, jakož i možnosti vyjadřování se bez redakčního filtru.

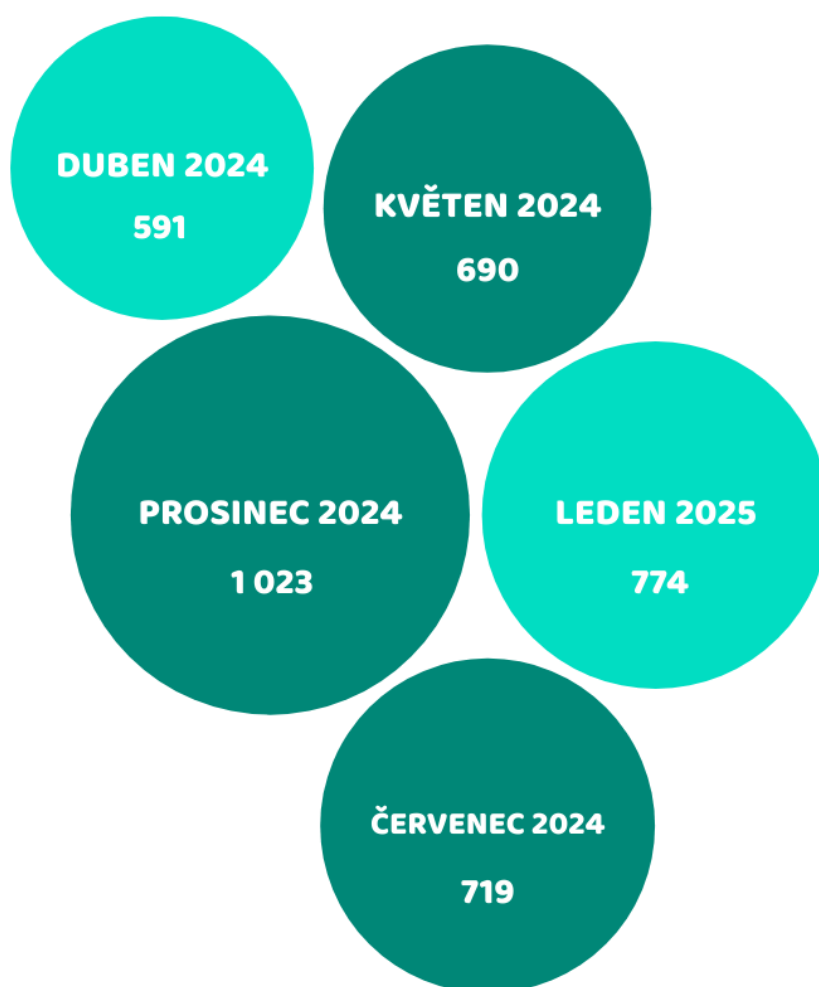
Graf 3

Na základě analyzovaných dat z vybraných měsíců, ve kterých došlo k nárůstu protiromských projevů v online prostoru, lze identifikovat několik opakujících se vzorců a tendencí, které potvrzují, že nenávistné projevy vůči Romům a Romkám úzce souvisejí s konkrétním děním v médiích, politice a společnosti, přičemž vykazují silnou tematickou konzistenci i způsoby jejich zobrazování. Existují opakované vzorce protiromských projevů, ačkoli nejsou vždy vázány na etnicky specifický obsah.

Graf 4

Přehled měsíců s nejvyšším počtem protiromských projevů

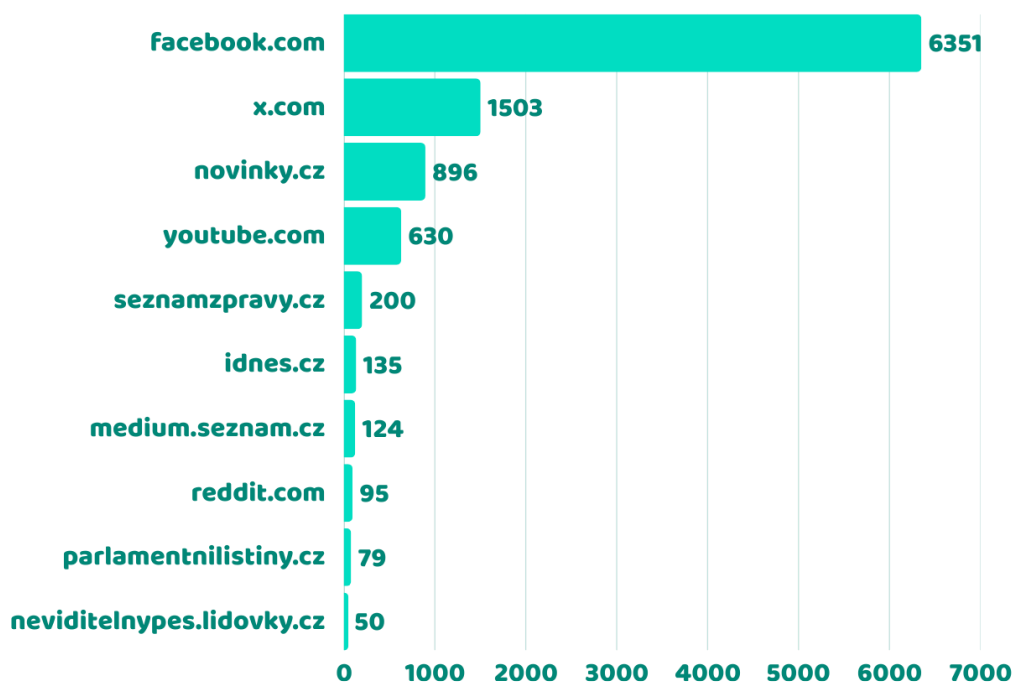

Přehled internetových profilů s nejčastějším výskytem protiromských článků

Kromě mainstreamových médií byly významným katalyzátorem zábavné, resp. bulvární formáty: Ustálené místo hejtů zastávají nadále i politické profily.

Graf 5

Nejčastější zdroje článků s protiromskými projevy

Komentář: Graf č. 5 znázorňuje 10 uživatelských profilů, které publikovaly největší počet příspěvků obsahujících, nebo pod nimiž se objevovaly nenávistné projevy vůči Romkám a Romům.

1. Reakční spouštěče nejsou vždy obsahově etnické, ale interpretace je stereotypizující

Monitoring ukázal, že vysoká míra protiromských projevů vznikala nejen v reakci na explicitně etnicky příznivě zaměřený obsah (např. veřejné připomínání si historických křivd – památník holocaustu Romů a Sintů v Letech u Písku, odškodňování za protiprávní sterilizaci romských žen), ale také při sociálně nebo emocionálně citlivém obsahu (např. reforma důchodových a sociálních dávek, článek o tragickém úmrtí dítěte, jakož i zprávy zveřejňované na informačních portálech zaměřených na kriminální případy a zločiny a další události s kriminálním podtextem v konkrétních regionech), kdy diskutující zpětně do konverzace vnášejí romský rozměr, i když původní články neobsahovaly žádnou zmínku o romské menšině.

2. Přítomné je neměnné schéma projekce viny – bez ohledu na faktickou spojitost, tj. přímou souvislost s událostmi

Analýza ukazuje, že předsudky vůči Romům a Romkám fungují jako filtrující rámec, přes který si část veřejnosti vykládá různé společenské jevy. To znamená, že romské obyvatelstvo je často „dosazováno“ do dění, jako by bylo jeho příčinou nebo důkazem „zkaženého systému“ (zejména při diskusích o sociálních dávkách, kriminalitě, bydlení atd.).

3. Vzorce jsou přítomny ne nutně v obsahu, ale v reakcích

To, co se opakuje, není nutně samotný typ mediální události, ale reakční model diskutujících, který se projevuje opakovaně se vyskytujícími stereotypy, používáním stigmatizujících rámců („nepřizpůsobiví“, „nemakačenko“) a kolektivním přisuzováním identity na základě domnělého etnického původu.

4. Klíčovým znakem je tzv. prediktivní bias publika

Na základě dosavadních výzkumů i dat z našeho monitoringu lze mluvit o tom, že část veřejnosti má předem nastavená očekávání, že za „negativním“ jevem je romský původ aktérů/aktérek bez ohledu na realitu. Tento vzorec přispívá k sebepotvrzující smyčce předsudků, které jsou následně reprodukovány dále.

Z uvedeného vyplývá, že ačkoli se protiromské projevy nespouštějí výlučně k etnický motivovaným obsahům článků, charakter reakcí diskutujících vykazuje stabilní a opakované vzorce. Ty nejsou vázány na specifická témata, ale na předsudečnou interpretaci reality v kontextu hluboce zakořeněného romského rasismu/anticikanismu.

Z tohoto důvodu můžeme mluvit o opakovaných vzorcích protiromských projevů, které jsou formovány dlouhodobým společenským narativem, ne nutně aktuálním obsahem. Tato skutečnost má vážné důsledky pro informační politiku, mediální standardy a strategii inkluze v online prostoru.

Níže uvedený graf dokumentuje, že protiromské narativy pronikají napříč různými typy médií, přičemž největší dosah mají online kanály (zpravodajské servery, odborné a tematické weby, blogové platformy) a televize. Tyto platformy mají sílu výrazně ovlivňovat veřejné mínění, a proto je klíčové sledovat nejen kvantitativní rozsah, ale také kvalitativní obsah, kterým se romská menšina v médiích zobrazuje. Výsledky zároveň potvrzují potřebu systematického monitorování médií jako nástroje pro včasnou identifikaci škodlivých trendů, ale rovněž aktivit, které budou cílit na podporu zodpovědného zobrazování menšin a omezení stereotypizace, nevyjímaje potřebu posilování kritického myšlení napříč populací.

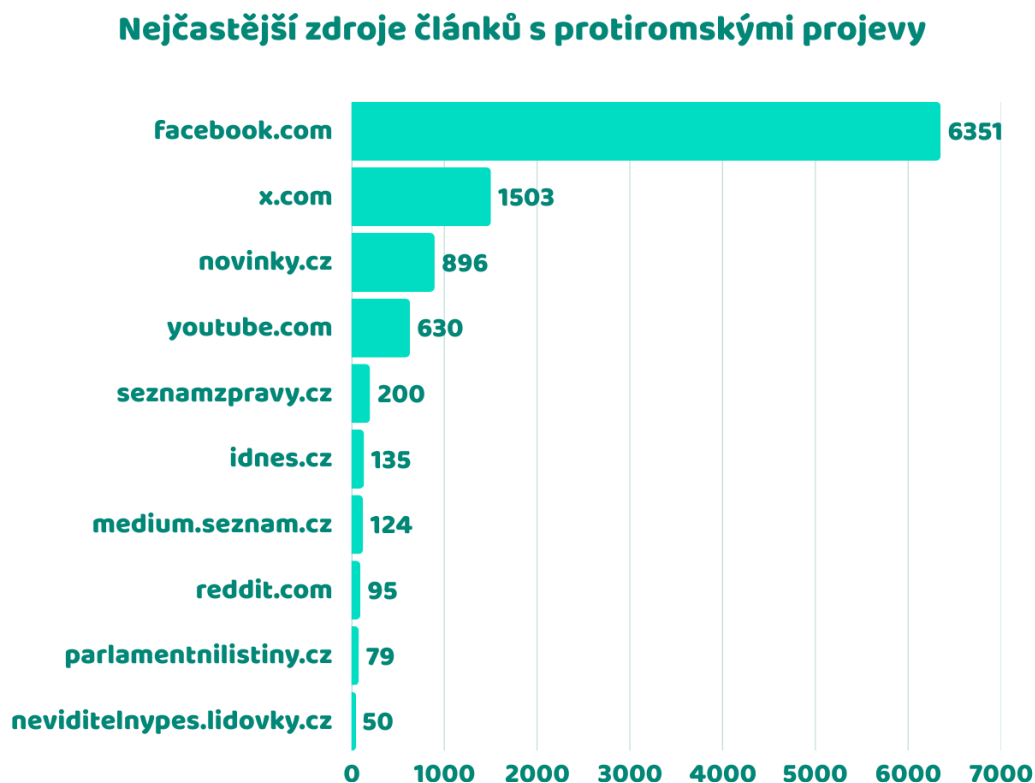
Graf 6

*Komentář: Graf č. 6 znázorňuje dosah článků obsahujících nenávistné projevy, včetně diskusí pod příspěvky. Dosah udává odhadovaný počet uživatelů, kteří se s nenávistným obsahem setkali prostřednictvím zobrazení, interakcí nebo sdílení. Data ukazují rozdílnou intenzitu šíření protiromských projevů podle typu mediálního zdroje. Skutečný dosah je vyšší, protože pro některé kategorie **nejsou veřejně dostupná data o dosahu**, například u sociálních médií, kde je počet nenávistných projevů nejvyšší. Kategorie „Online“ zahrnuje články, které jsou dostupné na internetových portálech, například zpravodajské servery, odborné a tematické weby či blogové platformy.*

Nejčastější komunikační zdroje dokumentuje následující graf č. 7, ze kterého vyplývá, že první příčku zastává Facebook.

Graf 7

Facebook jednoznačně dominoval i mezi všemi platformami – zaznamenal 33 238 lajků, 4 103 komentářů a 1 410 sdílení. Tento objem interakcí spojený s bohatým spektrem emočních reakcí signalizuje vysokou míru angažovanosti uživatelů. V kontextu protiromského obsahu to představuje důležitý signál – Facebook je hlavním prostorem, kde se diskurzy, stereotypy a hate speech nejčastěji aktivují a šíří.

Platforma X.com, známá svým otevřeným a rychlým formátem sdílení informací, zaznamenala během sledovaného období téměř půl milionu zobrazení příspěvků (491 455), ve kterých se objevovaly protiromské narativy. Zároveň však evidovala relativně nízký počet interakcí – například jen 8 480 lajků, 1 170 komentářů a 297 sdílení (retweetů).

Tato disproporce mezi sledovaností a zapojením uživatelů může naznačovat specifickou dynamiku platformy. Zatímco na jiných sociálních sítích, jako je Facebook, je běžné reagovat komentáři, emocemi či sdíleními, X.com se často vyznačuje pasivnější spotřebou obsahu. Příspěvky se šíří rychle a mezi širokým publikem, avšak diskuse bývá fragmentovaná nebo omezená.

Graf 8

Z analytického hlediska je proto X.com důležitým distribučním kanálem pro šíření narativů, které mohou formovat vnímání veřejnosti – a to i tehdy, pokud k nim uživatelé aktivně nevyjadřují svůj postoj. V prostředí protiromského diskurzu se tak jedná o relevantní prostor, který vyžaduje další pozornost z hlediska monitoringu a prevence.

Přestože platforma TikTok nepatří na základě výstupů z monitoringu mezi nejčastěji identifikované zdroje výskytu protiromských projevů, je důležité její potenciál nezanedbat. Specifickým znakem této sítě je i využívání neutrálních, neetnizovaných označení např. „cizinci v Čechách“, „naši spoluobčané“, „život v Ústí“ atd., které neobsahují explicitně protiromské výrazy, a proto v rámci našeho mapování nebyly zachyceny přes sérii klíčových slov.

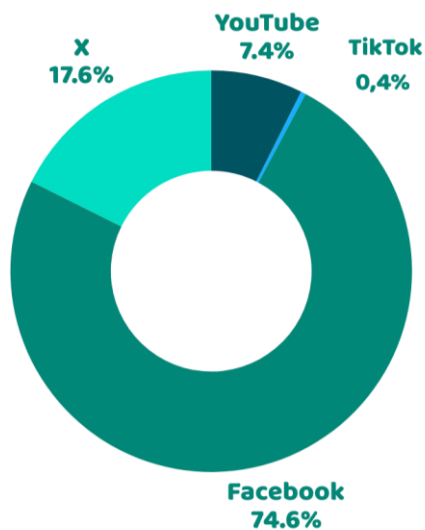
Avšak tyto články velmi často nesou po obsahové stránce jasné znaky vizuální stigmatizace – videa či podobné obrazové články mají vědomě škodící projev, který znevažuje, a/nebo ponižuje Romy a Romky. Skutečný rozsah škodlivého a znevažujícího obsahu vůči romskému obyvatelstvu může být na této platformě mnohem větší, než aktuálně dostupná data indikují.

Ve vztahu k šíření protiromských projevů a narativů lze považovat Facebook za nejkritičtější prostor, a to nejen pro objem interakcí, ale také pro charakter platformy jako místa pro sdílení názorů, komentářů a rychlé emoční reakce. TikTok a X.com však hrají klíčovou roli při rychlém šíření vizuálního nebo virálního obsahu, což zvyšuje jejich význam v boji proti stereotypům a protiromským projevům.

Největší objem protiromských projevů se na základě dat soustředil na Facebooku. I proto je žádoucí ji vnímat jako nejrizikovější platformu z hlediska šíření nenávisti v online prostoru. Jeho kombinace široké dostupnosti, vysokého dosahu a nedostatečné, resp. absentující moderace v některých případech vytváří prostor pro systematické šíření stereotypů a nenávisti.

Graf 9

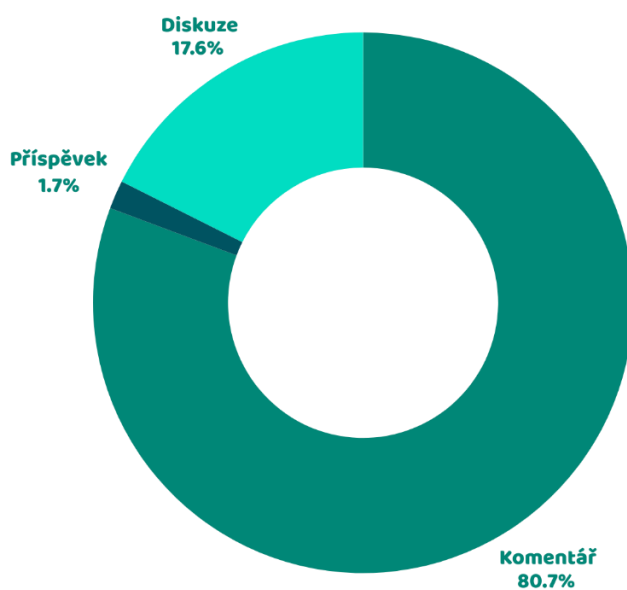
Zmínky protiromských projevů v rámci vybraných sociálních sítí

Nenávistné reakce se v online prostoru objevují zejména ve formě komentářů a diskusí, nikoli jako původní statusy či videa. To naznačuje potřebu posílit moderaci, ale hlavně odpovědnost platformy za chování ve veřejných diskusích – zejména u citlivých nebo menšinových témat.

Graf 10

Protiromské projevy podle typu článků

Zjištění z monitoringu potvrzují, že nenávistné projevy namířené proti Romům a Romkám v online prostoru nejsou jen reakcí na konkrétní události, ale často fungují jako reprodukce přednastavených společenských vzorců. Online diskuse tak nevytvářejí jen prostor pro výměnu názorů, ale zároveň odhalují normalizované formy – v tomto případě etnického znevažování. Protiromské projevy, zejména ty, které využívají jazyk stereotypů a kolektivního znevažování, slouží jako mechanismus symbolického vylučování, potlačují individuální rozmanitost Romů a Romek a posilují jejich homogenní a stigmatizující vnímání.

Svoboda projevu v ČR, EU a v mezinárodním kontextu ve vztahu k nenávistným projevům a předsudečnému násilí v offline a online prostoru

Přestože hlavním cílem této analytické zprávy není primární právní analýza ani detailní právní rozbor nenávistných projevů, považovali jsme za důležité zařadit tuto podkapitolu, která nabízí komplexnější právní sondu do problematiky právních limitů svobody projevu a jejich vztahu k nenávistným projevům hlavně v online prostoru.

Část věnovaná právnímu rámci obohacuje porozumění tématu nenávistných projevů v digitálním prostředí. Přehled právních východisek nepředstavuje jen výčet legislativních opatření na národní a mezinárodní úrovni – sleduje širší souvislosti, ve kterých vznikají a uplatňují se pravidla chránící jednotlivce i skupiny před nenávistí a předsudečným násilím.

Zvláštní přínos této části spočívá v tom, že klade důraz na propojení právních norem s jejich praktickými důsledky – a to včetně otázek vymahatelnosti, odpovědnosti digitálních platforem a rozdílů mezi členskými státy EU. Chceme tím poskytnout ucelený vhled do právních nástrojů, které mají potenciál ovlivnit podobu veřejné debaty i přístup společnosti k ochraně menšin.

„Svoboda projevu nesmí sloužit jako štít pro dehumanizaci. Tam, kde řeč přestává být jen názorem a stává se nástrojem útaku, přestává být svobodná.“¹³

Svoboda projevu patří k nejstarším ústavně zaručeným svobodám a současně je základním předpokladem pro liberálně demokratické režimy. Proto jsou zásahy do svobody projevu a pokusy vymezit jí přísnější limity s ohledem na další základní práva nebo veřejný zájem vnímány velmi citlivě.

Je nad rámec rozsahu této analytické zprávy rozebrat detailně právní rámec, který dnes vymezuje hranice svobody projevu v České republice (dále ČR) a který je současně významně propojený a ovlivněný právem celé EU. Záruky svobody projevu jsou v čl. 17 Listiny základních práv a svobod¹⁴, v čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁵, čl. 11 Listiny základních práv EU¹⁶.

Ačkoli se právní řády jednotlivých členských zemí EU postupně sbližují i s ohledem na shodné lidskoprávní mantinely, stále není možné mluvit o dokonalé harmonizaci. Rozdíly ve vnímání přípustných zásahů do svobody projevu a omezené pravomoci EU pak brání v přijetí společných pravidel, ačkoli ta by v konečném důsledku mohla posílit práva jednotlivců, která s ohledem na vliv nadnárodních korporací jsou v ohrožení.

¹³ UN Special Rapporteur on Freedom of Expression, 2019.

¹⁴ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

¹⁵ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>

¹⁶ <https://www.zakonyprolidi.cz/pravo.eu/dokument?celex=12012P%2FTXT>

Privatizace veřejného prostoru

Oblast svobody projevu je v tuto chvíli jednou z nejdynamičtěji se rozvíjejících v rámci právních systémů EU i jednotlivých členských států. Je to patrné například i z toho, že odborné komentáře k principům, garancím a mezím svobody projevu staré pouhých 15 let a více aktuální problémy spojené s privatizací veřejného prostoru a dohledu nad ním ještě takřka vůbec netematizují.

Rozvoj sociálních sítí a online prostoru obecně znamenají velikou výzvu pro udržení garantované svobody projevu na jedné straně a efektivity při vymáhání jejích limitů na straně druhé.

Veřejná diskuse se už neodehrává v prostoru, který také veřejnosti v pravém smyslu patří – přesouvá se na sítě v soukromém vlastnictví, které sice musíme využívat, pokud se veřejné diskuse chceme plnohodnotně zúčastnit, ale souběžně s tím přijímáme pravidla hry diktované smluvními podmínkami jednotlivých platforem, formulovanými tak, aby byly výhodné pro soukromé společnosti, které tyto platformy provozují.

Jak píše Naomi Klein: „Korporátní platformy navíc mohou uživatele svévolně mazat a odříznout je od sítě vztahů, které si po léta vlastními slovy, obrázky a prací budovali, což je velmi nebezpečné a znepokojující.“¹⁷

Privatizace veřejného prostoru vyžaduje zcela specifickou regulaci překračující hranice jednotlivých států, pokud chceme zajistit práva spotřebitelů, uživatelů, přispívajících – zkrátka široké veřejnosti. Ta by se bez nich mohla jinak snadno stát obětí algoritmů, jejichž mechanismy nezná, a jednostranně diktovaných pravidel ze strany poskytovatelů těchto služeb.

Cílem poskytovatelů přitom primárně není zajistit komfortní prostor pro setkávání a veřejnou debatu, ale zvyšovat zisk svých společností na základě prodeje reklamy bez ohledu na to, komu a čemu tato reklama slouží. A která je tím efektivnější, čím lépe se daří těžit data o uživatelích a udržovat je na sociálních sítích přítomné. Nedělají proto v základu rozdíl a nevybírají si mezi svými inzerenty.

Když tyto společnosti zasahují do obsahu a uživatelských práv, je to proto, aby aspoň zčásti „zametly“ problém, který i svým bezhodnotovým nastavením bezděčně spoluvytvářejí, a aby udržely svůj obchodní model v běhu.¹⁸ Zvýšená hrozba manipulace a svévolné zasahování do obsahu ze strany poskytovatelů jsou ovšem jen částí problému.

Trvalá stopa

Na rozdíl od typických projevů v offline prostoru, které vzápětí mizí z povědomí, zůstávají příspěvky a komentáře na online platformách viditelné roky až desítky let. Platí přitom princip, že co je postižitelné v offline prostoru, mělo by být v rozporu s právem i v online podobě.

¹⁷ KLEIN, N. *Dvojnice*. Překlad: STEJSKALOVÁ, T. Praha: Nakladatelství Alarm, 2025, s. 108.

¹⁸ ZUBOFF, S. *Věk kapitalismu dohledu*. Překlad: FICOVÁ, S. Praha: Argo, 2022. Více například s. 578.

V případě „hate speech“ jednou napsaná slova mají potenciál opakovaně zraňovat ty, proti kterým jsou namířena, a sloužit jako „inspirace“, normalizace a aktivizace pro všechny, kteří inklinují ke xenofobnímu jednání a chování – bez ohledu na hranice jednotlivých států.¹⁹

V takovém prostředí přestává být účinná regulace, která spoléhá až na soudní rozhodnutí nebo předběžná opatření ze strany soudů. Současně ovšem není možné připustit, aby ve snaze čelit této nové situaci začala do obsahu zasahovat moc výkonná a prolomili jsme hranice předběžné cenzury nebo ve velkém zavedli cenzuru následnou. Anebo abychom ponechali moderaci obsahu libovůli samotných online platforem, jako se to do značné míry dělo v letech minulých.

Společný procesní rámec bez jednotného vymezení nezákonnosti

Pokusem tuto situaci řešit je i nové nařízení EU 2022/2065 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES²⁰ (dále DSA), které zavádí nové procesní mechanismy, za jakých vybrané online platformy mají povinnost zasáhnout a odstranit „nezákonný“ obsah, který jim nahlásí samotní uživatelé. Samotné posouzení nezákonnosti přitom není závislé na soudním rozhodnutí, ale má vycházet z úvahy nad právním řádem provedené samotným provozovatelem. Nařízení ovšem také zavádí mechanismy, díky kterým se původci odstraněného nebo jinak skrytého obsahu mohou bránit, včetně mimosoudního řešení sporů.

Díky tomu provozovatelé nemohou zasahovat do obsahu libovolně pouze na základě smluvních podmínek, přinejmenším pokud se jedná o obsah skrytý z důvodu tvrzené nezákonnosti.²¹

Významný je také Kodex chování pro boj proti nezákonným nenávistným projevům online +, díky němuž by mělo docházet ke sjednocování praxe při moderaci obsahu a ke kterému se přihlásila řada klíčových společností – Dailymotion, Facebook, Instagram, Jeuxvideo.com,

¹⁹ Viz také Inkluzivnější a bezpečnější Evropa: rozšíření seznamu trestných činů EU o nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti, SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ, V Bruselu dne 9. 12. 2021 COM(2021). 777 final: „Přeshraniční rozměr trestných činů z nenávisti přímo souvisí s přeshraničním rozměrem nenávistných verbálních projevů. Nenávist se šíří přes hranice států a vede ke spirále násilí. Ideologie, které stojí za trestnými činy z nenávisti, mohou být podobně jako nenávistné verbální projevy rozvíjeny na mezinárodní úrovni a mohou být rychle sdíleny online. Trestné činy z nenávisti mohou páchat sítě se členy z několika zemí (v rámci EU nebo mimo ni), které inspirují, organizují nebo provádějí fyzické útoky. Mezi příklady nadnárodních aktivit různých skupin, jejichž vliv a inspirace jimi sahá přes hranice, patří Counter Extremism Project [111](#), Soufan Center [112](#) a Anti-Defamation League [113](#). Trestné činy z nenávisti mohou rovněž vytvářet atmosféru strachu nebo sociální konflikty, které se mohou přelévat z jednoho členského státu EU do druhého [114](#). Nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti mohou také vést k radikalizaci a k vytváření násilných extremistických skupin, které překračují hranice a jsou ve své ideologii jednotné.“ Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0777>

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/digital-services-act.html>

²¹ Článek 14 nařízení DSA navíc dává obsahu smluvních podmínek limity, když stanoví, že poskytovatelé zprostředkovatelských služeb „patříčně přihlížejí k právům a oprávněným zájmům všech dotčených stran, včetně základních práv příjemců služby, například svobody projevu, svobody a plurality médií a jiných základních práv a svobod, jak jsou zakotvena v Listině“. Z toho lze například vyvodit, že by smluvní podmínky sociálních sítí neměly obsahovat taková ujednání, kterými si zprostředkovatelé zajišťují možnost zasahovat do obsahu nad rámec zákona, když už se jednou rozhodli být komunikační platformou otevřenou všem. Až dlouhodobější praxe ukáže, zda je takové vymezení dostačující.

LinkedIn, Microsoft, Snapchat, Rakuten Viber, TikTok, Twitch, X a YouTube. Kodex byl začleněn do regulačního rámce k DSA.²²

Ve vymezení nenávistných projevů přitom odkazuje k platným právním předpisům členských států včetně provedení rámcového rozhodnutí rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva.

Česká republika ovšem zatím nebyla schopna přijmout příslušný adaptační zákon tak, aby nařízení mohlo být v plné šíři vymahatelné včetně sankcí za jeho porušování.

Ani postup EU ovšem není ideální – zavedení jednotných procesních podmínek není doprovázeno sjednocením právních řádů v oblasti svobody projevu po hmotněprávní stránce. Nařízení DSA přitom nezákonný obsah v článku 3 definuje tak, že postačí rozpor s právním řádem, byť i jediné země EU – může se tak stát, že kvůli specifické úpravě jednotlivého státu bude obsah znepřístupněn napříč Unií. Byť by podobný výklad zřejmě byl v rozporu s ústavními garancemi svobody projevu.

Bez navazující judikatury je zatím těžké vyhodnotit z pouhých na první pohled vysokých čísel publikovaných v povinně zveřejňovaných zprávách o moderaci obsahu (viz článek 15 DSA), jak online platformy přistupují k výkladu samotné „nezákonnosti“.

Zda jsou a budou při zásazích do obsahu spíše zdrženlivé, nebo zda naopak nedojde k masivnímu skrývání i takových příspěvků, které se týkají legitimní veřejné debaty v citlivých záležitostech, jako jsou poskytování sexuálních služeb nebo regulace návykových látek. Sjednocování hmotněprávního rámce napříč státy ovšem naráží na mantinely, na které přistoupily samotné státy v čl. 83, odst. 1 Smlouvy o fungování EU (dále SFEU)²³, ve kterém se píše o možnosti minimálních společných pravidel v případě mimořádně závažné trestné činnosti. Jinými slovy – prosazení skutečně efektivního právního systému, který bude poskytovat dostatečnou míru právní jistoty a současně bude vymahatelný, brání „slabá“ EU, jak jsme si ji vytvořili.

Novelizace trestního zákoníku²⁴ a judikáty z poslední doby v souvislosti s „hate speech“

S ohledem na stále ještě chybějící společné hmotněprávní mantinely je o to významnější novela trestního zákoníku č. 270/2025 Sb.²⁵ Tou od 1. ledna 2026 konečně dochází v České republice k zajištění rovnocenné trestně právní ochrany před projevy předsudečné nenávisti vůči jakékoli skupině osob spojených určitým prvkem nebo z důvodu příslušnosti k takové skupině. A také k zohlednění předsudečných pohnutek jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u celé řady trestných činů.

V nadcházejících letech uvidíme, jak se tato změna promítne do statistik nenávistně motivovaných trestných činů. V oblasti „hate speech“ bude nadále klíčový výklad paragrafů

²² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/library/code-conduct-counter-illegal-hate-speech-online>

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016E083>

²⁴ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

²⁵ <https://odok.gov.cz/portal/veklep/material/KORND3QJZZ3/>

355 a 356 trestního zákoníku v novém znění, týkající se hanobení a podněcování k nenávisti z vybraných důvodů.

V případě hanobení Nejvyšší soud zastává postoj, že: „Přestože i šíření myšlenek, jež jsou šokující, urážlivé či provokující, zasluhuje ochranu, v případě hate speech se jedná o něco jiného, přičemž na tu je třeba hledět i prizmatem čl. 17 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv zapovídajícího zneužití práv, tedy v projednávaném případě zneužití svobody projevu (srov. kupř. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. července 1999 ve věci Sürek proti Turecku, č. stížnosti 26682/95, § 62, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. června 2003 ve věci Garaudy proti Francii, č. stížnosti 65831/01 a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. listopadu 2004 ve věci Norwood proti Spojenému království, č. stížnosti 23131/03)“.²⁶

V oblasti „hate speech“ je z poslední doby významný také nález Ústavního soudu II. ÚS 1335/24 z 19. listopadu 2024, kdy se Ústavní soud „zastal“ stěžovatele Občanského sdružení Britské listy, z. s., ve sporu o ochranu osobnosti kvůli článku informujícím o vyšetřování lékaře v Británii pro islamofobní výroky se slovy, že „smyslem předmětného článku nebyl úmysl zdiskreditovat vedlejšího účastníka v zaměstnání či pouze jej zákeřně dehonestovat, ale byl především vyjádřením nesouhlasu s tzv. hate speech, tedy s výroky představujícími nenávistný projev vůči skupině osob. Touto perspektivou by obecné soudy měly při hodnocení konfliktu svobody projevu a ochrany osobnosti také nahlížet.“ Tento nález dává určitou naději, že informování o možných dopadech „hate speech“ ve vztahu ke konkrétním případům nebude do budoucna našimi soudy hodnoceno jako rozporné s právem na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a ochranu jména, pokud nevyvolalo přímo důsledky, které představují tvrzenou újmu.

Jako přelomové se může ukázat také rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále ESLP) ve věci Sanchez proti Francii, č. 45581/15, 15. května 2023.

Rozhodnutí připouští trestní odpovědnost majitele veřejného účtu na sociální síti za nesmazané protiprávní komentáře pod vlastními příspěvky, které samy o sobě protiprávní nejsou. A to v případech, kdy taková odpovědnost vychází z konkrétní vnitrostátní úpravy. Přestože se toto rozhodnutí týká specifického případu aktivního politika, zřejmě může mít širší dopad – viz například článek na epravo k moderaci na sociálních sítích.²⁷

Rozevřené nůžky mezi identifikovanou trestnou činností a zásahy do obsahu

Ze statistik i výše rozebraného právního i společenského rámce je patrné, že nadále bude pokračovat praxe rozevřených nůžek mezi tím, co jako nenávistný projev identifikují orgány

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu, 4 Tdo 565/2023-578, 12. 7. 2023.

²⁷ <https://www.epravo.cz/top/clanky/povinnost-moderace-komentaru-na-socialnich-sitich-117013.html>

činné v trestním řízení²⁸, a co jako obsah skrývají sociální sítě s ohledem na naplnění definice „hate speech“.

Nedávný průzkum zaměřený na zkušenost mladé generace s „hate speech“ v online prostoru mimo jiné odhalil, že podání trestního oznámení jako možnou variantu reakce mladí lidé vůbec nezvažují.²⁹ Pětina z nich se alespoň dle svého vyjádření pokouší napadeného přímo zastat. Například ze zprávy Facebooku o moderování obsahu za období 1. října 2024 až 31. prosince 2024, tedy za čtvrtletí, se dozvíme, že sociální síť obdržela pouhých 161 příkazů k přijetí opatření proti nezákonnému obsahu v oblasti „hate speech“ od členských států.³⁰

Ovšem současně za stejné období uvádí 538 826 opatření k odstranění obsahu ze stejného důvodu. Obsah byl zpětně obnoven v 15 306 případech na základě 119 248 podaných stížností. V případě YouTube zpráva zveřejněná Googlem za období od 1. července do 31. prosince 2024 neobsahuje „hate speech“ jako specifickou kategorii, ovšem uvádí 3 103 427 zásahů v oblasti hate/abusive (z celkových 45 687 171 zásahů).³¹

Uživatelé si tedy zvykají na situaci, kdy jim na jedné straně v drtivé většině případů nic nehrozí ani v okamžiku, kdy se dopouštějí projevů přinejmenším na hraně zákonem definované předsudečné nenávisti, ovšem souběžně jejich vyjádření ze sítí mizí.

A tedy si přinejmenším s ohledem na tuto skutečnost hledají způsoby, jak tyto názory sdělovat skrytější formou. Případně odcházejí do „světa za zrcadlem“, jak trefně pojmenovává Naomi Klein vznik paralelních světů, byť v do jisté míry odlišném prostředí USA: „Vyhodili vás z Twitteru? Zaregistrujte se na Gettr. (...) Cenzuruje vás YouTube? Pořídte si účet na serveru Rumble. Postihl vás shadowban na Instagramu? Zkuste Parler.“³²

Zatímco rozhodování soudů je postaveno na komplexní analýze příčinných souvislostí, kontextu projevů i posuzování společenského vlivu toho, kdo se jich dopustil, moderace sociálních sítí spočívá v rychlém zásahu bez hlubšího posouzení.

Rizikem prvního přístupu je pomalost, selektivnost, nákladnost – obecně neefektivita, zatímco ten druhý může mít dopady i pro legitimní veřejnou diskusi. A i navzdory novým pravidlům v podobě DSA zde stále existuje riziko deficitu transparentnosti a přenosu klíčových odpovědností za podobu veřejné debaty na soukromé subjekty s primárně obchodními zájmy na trhu s budoucím chováním.

²⁸ Podle publikované Ministerstvem vnitra bylo v České republice za rok 2024 evidováno 159 nenávistně motivovaných trestných činů. Z toho 88 jich bylo objasněno. Dostupné na: <https://mv.gov.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

²⁹ <https://romea.cz/cz/domaci/situace-je-neudržitelná-nenávist-online-se-vymkla-kontrola-nejvíce-ohrožení-jsou-ukrajinští-lgbt-a-romové>

³⁰ <https://transparency.meta.com/reports/regulatory-transparency-reports/>

³¹ Viz s. 20 reportu dostupného na: https://storage.googleapis.com/transparencyreport/report-downloads/pdf-report-27_2024-7-1_2024-12-31_en_v1.pdf

³² KLEIN, N. *Dvojnice*. Překlad: STEJSKALOVÁ, T. Praha: Nakladatelství Alarm, 2025, s. 130.

Zkušenosti bezplatné právní poradny ARA ART s protiromskými projevy /anticikanismem

Na naši právní poradnu se obrátilo několik uživatelů a uživatelů v souvislosti s protiromskými projevy, kterým čelí. Ačkoli s ohledem na principy poradny nemůžeme uvádět detaily jednotlivých případů, řešili jsme například:

- otázku, zda je možné zveřejnit urážlivé zprávy včetně jména útočníka na sociálních sítích,
- nenávistné projevy vůči romským dětem ze strany trenérů sportovního kroužku,
- nenávistné projevy ze strany pracovníků a pracovníc ve veřejné správě i ve zdravotnictví,
- nenávistné projevy schvalující holocaust ze strany vedoucího pracovníka zaměstnavatele,
- nenávistné projevy motivované homofobií ve vlastní rodině.

V případě výroků offline je pro další úspěšné řešení případů opakovanou překážkou chybějící záznam těchto vyjádření.

V obecné rovině doporučujeme nahlašovat orgánům činným v trestním řízení nenávistné příspěvky na sítích s přiloženým printscreenem včetně URL, zastat se přímo oběti nenávistných řečí a využít zejména bezplatné právní pomoci, kterou nabízí v této oblasti vedle naší organizace zejména Veřejný ochránce práv nebo specializované poradny, jako je In Iustitia.

Nejlepší obranou je prevence a vymáhání odpovědnosti po „stakeholderech“

Orientace na problematické výstupy bez řešení příčin anticikanismu nevede ke změně životní situace postižených, kteří se výrokům už ani nemají sílu v daných okolnostech bránit, ale nevede ani ke změně postojů a myšlení těch, kteří se výroků dopouštějí. „Hate speech“ signalizuje selhávání veřejných politik na mnoha úrovních. Současně je třeba volat k zodpovědnosti ty, kteří mají klíčový vliv na veřejné mínění a situace mnohdy využívají ve svůj osobní prospěch – finanční nebo politický – jako jsou média a politická reprezentace.

Tuto zkušenost ostatně učinil i ARA ART, z.s., v červenci tohoto roku: Mediální web Krimi Plzeň³³ informoval nejprve scestně o dvou menších konfliktech dvou osob po skončení festivalu vyhodnocených jako přestupek jako o „hromadných rvačkách na festivalu“, nedal nám jako organizátorovi možnost se k připravovanému článku vyjádřit, stejně tak ignoroval tiskovou zprávu policie, ovšem zveřejnil údajné vyjádření „nejmenovaného účastníka“, že se organizátor z místa vytratil. A to navzdory tomu, že tým zůstal přítomný a ze strany policie máme jednoznačné vyjádření o profesionální spolupráci.

³³ <https://romea.cz/cz/domaci/poradatele-romskeho-festivalu-v-plzni-odmitaji-zpravy-o-hromadne-rvacce-media-podle-nich-siri-zkreslene-informace-policie-mluvi-pouze-o-drobnych-konfliktech>

Web následně článek lehce upravil potom, co jsme redakci konfrontovali. O situaci následně informovala další média, která předchozí informace o hudebním festivalu nechala zcela bez povšimnutí. Navazující nesnášenlivé příspěvky v diskusích jsou už jenom přirozeným důsledkem tohoto pokřiveného obrazu vytvářeného v honbě za publicitou.

Právní ukotvení zákazu diskriminace, stávající praxe a praktická zkušenost ARA ART, z.s.

Základní záruky zákazu diskriminace, práv menšin i práva na účinné opravné prostředky, spravedlivý proces a právní ochranu poskytuje v čl. 13 a 14 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod³⁴, v čl. 21 a 47 Listina základních práv EU³⁵ i čl. 3, 24, 25 a 36 a následující Listiny základních práv a svobod.³⁶

Tato ustanovení dále rozvíjejí nespočet nařízení, směrnic, zákonů, strategií i doporučení na místní, unijní i celoevropské úrovni, například Doporučení obecné politiky č. 13 (GPR 13) Evropské komise proti rasismu a intoleranci (ECRI) Rady Evropy³⁷, které vyzývá členské státy k rozpoznání a boji proti anticiganismu, Strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a participaci Romů (2020–2030)³⁸ nebo v podmínkách naší země SRI.

V našem právním prostředí by záruky pro dostatečně efektivní ochranu jednotlivců před diskriminací měl poskytovat antidiskriminační zákon³⁹ ve spojitosti se zákonem č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu⁴⁰ (dále OSŘ) a zákonem č. 349/1999 Sb. o veřejném ochránci práv a ochránci práv dětí⁴¹ (dále zákon o VOP).

V České republice přesto přetrvává řada legislativních nedostatků a nerovností, které brání účinnému uplatňování práv a ochrany před diskriminačním jednáním. Chaos v právních normách a procesní překážky při aplikaci práva v této oblasti jen dále prohlubují závažný a dlouhodobě neřešený problém strukturální diskriminace Romů a Romek.

K výše uvedenému se přidává také malý důraz na řešení vícenásobné a intersekcionalní diskriminace včetně skutečnosti, že intersekcionalní diskriminace dosud nebyla zohledněna a zahrnuta do právní úpravy.

Účinná a dostupná ochrana před diskriminací, zejména pro sociálně a ekonomicky znevýhodněné skupiny, mezi které se řadí i nemalá část romské populace, je často limitována finančními bariérami spojenými s náklady na právní zastoupení, soudními poplatky a shromažďováním důkazů.

³⁴ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>

³⁵ <https://www.zakonyprolidi.cz/pravo/eu/dokument?celex=12012P%2FTXT>

³⁶ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

³⁷ <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.13>

³⁸ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu_cs

³⁹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

⁴⁰ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

⁴¹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-349>

Vedle toho je civilní právo a soudnictví založeno na principu, že se jednotlivci brání, protože k tomu mají dostatek vůle, kapacit a také důvěry, že jim takový postup přinese řešení jejich životní situace nebo alespoň odpovídající zadostiučinění.

Nedokáže ovšem vyřešit dlouhodobá systémová selhání, protože lidé ze skupin dlouhodobě a pravidelně utlačovaných, segregovaných a diskriminovaných obvykle nemají – jak je patrné z následujícího textu – sílu ex-post bojovat proti jednotlivým opakovaným projevům tohoto stavu, když zcela racionálně usilují primárně o zlepšení svojí životní situace.

Je také nerealistické očekávat, že si budou lidé veškerou svou komunikaci na úřadech, ve školách, v nemocnicích, v obchodech i při hledání bydlení skrz veřejné nabídky rovnou preventivně tajně nahrávat, jakkoli by jim podobný postup v případném soudním sporu pomohl. Nikdo přeci nemůže žít spokojený život v představě, že všichni kolem jsou potenciální rasisté a „nepřátelé“.

Antidiskriminační zákon v praxi

Disponujeme statistickým přehledem civilních soudních sporů dle antidiskriminačního zákona za posledních pět let (2020–2024). Jedná se o pouhých 101 (s ohledem na občasné chyby v číselníku zřejmě 100 a méně) případů. A to za období, kdy v rámci civilního soudnictví řešily naše soudy 2 001 935 věcí.⁴² Z toho 39 skončilo zamítnutím žaloby, 14 jejím zpětvzetím, čtyři případy smírem, pět vyhověním konečnému návrhu zčásti, 33 jinak a v pouhých šesti případech soudy zcela vyhověly konečnému návrhu žalobce.

Těchto případů ovšem zřejmě bude ještě méně než šest, protože některé se nedaří dohledat a jiné působí jako statistická chyba (chyba v číselníku) – například spor o televizní poplatky nebo spor o diskriminaci nikoli podle antidiskriminačního zákona, ale dle zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku s ohledem na rovný přístup ke členům obchodní korporace.

Alespoň částečně úspěšní jsou přitom primárně ti žalobci, kteří napadají nerovné zacházení se zaměstnanci v obecné rovině s ohledem na § 16 a 17 a další ustanovení zákoníku práce – tedy nikoli z důvodů dle antidiskriminačního zákona, který i v takových případech upravuje právní prostředky ochrany, konkrétně v § 10.

Vyjma těchto případů je jedním z mála sporů, který skončil úspěchem pro stranu žalobce, třeba spor žalobkyně s Ministerstvem zdravotnictví⁴³, kdy se žalobkyně úspěšně v soudním sporu domohla omluvy kvůli nedostatečně formulované výjimce z nošení roušek kvůli zdravotnímu stavu při vydání mimořádného opatření. Před čtyřmi lety byla také úspěšná žalobkyně, které zaměstnavatel diskriminačně zrušil pracovní poměr z důvodu jejího těhotenství.⁴⁴

⁴² <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoizGM5Yzk5NTItNjhjOS00OWE4LTJhZGYtNjk5ZjBmNTVkNDhliiwidCI6IjFkNGY3YjlxLWM0YzYtNGZlYS1iMzMwLWM0MWNmNzJjNTdkYyIsImMiOiI9&pageName=ReportSection00d91f5458d4e5cda903>

⁴³ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2, 11 C 86/2020-101, 18. 5. 2022.

⁴⁴ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6, 14 C 86/2018-169, 22. 9. 2021.

Nízký počet případů u soudu vs. identifikace jevu

Z výše uvedených statistik vyplývá, že diskriminovaní nevnímají možnost vést civilní spor podle antidiskriminačního zákona jako efektivní způsob řešení svých problémů – a s ohledem na nízkou úspěšnost i těch mála případů, které soudy řešily, zcela oprávněně. V poměru k ostatní soudní agendě je navíc případů řešených v oblasti diskriminace příliš málo na to, aby soudy měly s rozhodováním v této oblasti dostatečnou zkušenost.

A je třeba se zabývat příčinami nízkého počtu žalob i jejich nízkou úspěšností, které nekorespondují s identifikací jevu diskriminace ve společnosti – zkušenost s diskriminací mělo v roce 2014 11% obyvatel České republiky⁴⁵ a toto číslo se zřejmě příliš nezměnilo. Jak lze usuzovat například z novějších dat Eurostatu⁴⁶, podle kterých už jen s diskriminací v zaměstnávání má v Česku zkušenost přes 50 tisíc lidí.

Přímo ve vztahu k romské menšině pak řadu příkladů popisuje například Daniel Prokop ve své knize *Slepé skvrny*, například s odkazem na experiment CERGE-EI z roku 2013: „Stovky inzerátů s nabídkami bydlení a zaměstnání obeslali identickými životopisy svobodného nekuřáka se solidním vzděláním i pracovními zkušenostmi, které se lišily jen jménem. Byt hledali Jiří Hájek, Phan Quyet Nguyen a Gejza Horváth. Hájkovi odpovědělo 78 procent pronajímatelů, příslušníkům menšin jen 41 procent. Podobně to vypadalo na trhu práce. Člověku s česky znějícím jménem stačilo rozeslat 7,5 přihlášky k pozvání na jeden pohovor, uchazeč s romským jménem potřeboval 12,5 přihlášky.“⁴⁷

Případy z naší právní poradny přinejmenším naznačují některé z příčin stavu, kdy antidiskriminační legislativa není dostatečně efektivní jako preventivní ochrana před diskriminací a současně není prakticky využitelná ani pro ochranu následnou.

Setkali jsme se přitom s těmito případy možné diskriminace:

- ve školství včetně firmy, kde dotyčný prováděl praxi,
- v soudním řízení o určení otcovství,
- při přístupu ke zdravotní dokumentaci (odepírání dokumentace matce dítěte),
- v pracovním poměru ve veřejné správě v návaznosti na problémy úřadu, o kterých klientka věděla,
- při postupu lékařů a nemocnice ve vztahu k citlivému zdravotnímu zákroku,
- při postupech v souvislosti s bydlením,
- i ze strany poskytovatelů služeb, konkrétně taxislužby.

V některých případech diskriminující osoba nemusí svoje postupy zdůvodnit – například ukončí pracovní poměr ještě ve zkušební době, zruší ještě neuskutečněnou jízdu taxi nebo neuzavře nájemní smlouvu. I přes to, že z kontextu vyplývají možné skryté xenofobní motivy, je diskriminace neprokazatelná.

⁴⁵ <https://www.ochrance.cz/aktualne/lide-celi-diskriminaci-nejcasteji-pri-hledani-prace-z-duvodu-vysokeho-veku/>

⁴⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSO_21DISC01__custom_3731799/default/table?lang=en

⁴⁷ PROKOP, D. *Slepé skvrny*. Praha: Host, 2020, s. 117.

V dalších případech je vhodnější napadat místo nepojmenované diskriminace přímo jednoznačně nezákonný postup, jakým bylo například odmítnutí nahlédnutí do zdravotní dokumentace ze strany nemocnice, a dosáhnout rychlé změny. Klientky a klienti často nemají zaznamenané jednání, kdy k diskriminaci docházelo, byť byla explicitní.

Lidé, kteří se na nás obracejí, jsou také často ve více ohledech v kritické situaci – nemohou si dovolit vést civilní soudní spor s nejistým výsledkem, ale potřebují primárně vyřešit svůj problém – získat střechu nad hlavou, najít si novou práci, změnit školu nebo nemocnici. Uvažují tedy zcela racionálně, když svoje úsilí zaměřují tímto směrem místo dlouhého boje o satisfakci, často jen v podobě omluvy, s nejistým výsledkem.

Ačkoli výše popsaná situace není řešitelná jedním legislativním opatřením, ale jedině komplexní změnou přístupu, částečné zlepšení by mohlo přinést uznání „intersekcionalní“ diskriminace právem.

Viditelné rozdíly

V posledních letech se v odborné i veřejné diskusi často objevuje nejednoznačné nebo nesprávné používání pojmů jako vícenásobná, mnohonásobná a intersekcionalní diskriminace – často bez zjevného záměru, ale s potenciálním dopadem na jejich správné chápání.

Cestou zjednodušeného výkladu můžeme jednotlivé pojmy objasnit následovně:

Vícenásobná diskriminace označuje situace, ve kterých je osoba diskriminována na základě několika oddělitelných důvodů současně, například etnický původ a pohlaví, nebo zdravotní znevýhodnění a věk.

Mnohonásobná diskriminace prakticky znamená totéž jako vícenásobná diskriminace.

Při **intersekcionalní diskriminaci** prolínání diskriminačních důvodů způsobuje jedinečný útlak, který nelze rozdělit na samostatné části. Příkladem může být situace romské ženy, která čelí předsudkům a diskriminaci současně pro svou etnicitu, pohlaví a sexuální orientaci, a tyto důvody nelze oddělit při hodnocení jejího postavení.

Tyto formulace obsahově korespondují s tím, jak je rozlišuje Příručka evropského antidiskriminačního práva,⁴⁸ když odděluje „vícenásobnou diskriminaci“ a „diskriminaci z důvodu příslušnosti ke dvěma či více skupinám“.

Za vícenásobnou diskriminaci je přitom považována taková, ke které dochází na základě několika odděleně působících důvodů/kritérií.

Oproti tomu druhý typ označuje diskriminaci, kdy současně působící důvody/kritéria jsou neoddělitelné a vytvářejí specifický druh diskriminace. První typ je také někdy označován za diskriminaci „kumulativní“, zatímco druhý jako diskriminace „intersekcionalní“.

⁴⁸ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_en.pdf?utm_source=chatgpt.com

Toto členění do určité míry následuje nová úprava antidiskriminačního práva v Belgii z roku 2023.⁴⁹ Přičemž „intersekcionalní“ diskriminace je zavedena, aby pokryla i případy, kdy při vyhodnocení jednotlivého kritéria/důvodu by situace za diskriminační považována nebyla, ale diskriminace vzniká až jejich kombinací.

To je také klíčová změna, o kterou má smysl usilovat v českém kontextu. Náš zákon sice neoperuje s ani jedním z výše zmíněných souběhů diskriminačních důvodů/kritérií, ovšem stávající úprava by soudům nijak neměla ani dnes bránit v konstatování vícenásobné/kumulativní diskriminace v případě, že tuto diskriminaci lze ve vztahu k důvodům/kritériím dokázat jednotlivě, tedy ke každému odděleně.

Opačný výklad, tedy tlak na potenciálně diskriminované, aby zvolili pouze jeden důvod/kritérium, by byl zcela proti smyslu zákonné úpravy. Oproti tomu případy „intersekcionalní“ diskriminace, kdy jednotlivé důvody/kritéria samy o sobě nestačí, české právo nepokrývá a budoucí dovození judikaturou je nepravděpodobné, byť nelze zcela vyloučit.

Co se týká evropských soudů – ESLP a Evropského soudního dvora (dále SDEU) – jejich přístup se liší. Zatímco ESLP diskriminaci z „více důvodů“ zohledňuje bez používání konkrétně definovaných termínů, a tak si uchovává prostor pro individuální přístup v jednotlivých případech, kdy uplatnil i intersekcionalní úvahy⁵⁰, SDEU zatím odmítl ve věci Parris proti Trinity College Dublin a dalším⁵¹ výkladem dovodit diskriminaci intersekcionalní, tedy diskriminaci vznikající až součtem jednotlivých důvodů/kritérií.⁵²

Zatímco vymezení pojmu vícenásobné a intersekcionalní diskriminace lze považovat za právními řády jednotlivých zemí a judikaturou podchycené spíše nedostatečně, s jevem se běžně pracuje v odborné debatě, v dokumentech agentury FRA⁵³ a stále častěji také v předpisech EU.

Například v odůvodnění Směrnice evropského parlamentu a rady EU 2024/1385 ze dne 14. května 2024 o potírání násilí na ženách a domácího násilí⁵⁴ se v bodě 6 uvádí, že: „Členské státy by proto měly věnovat náležitou pozornost obětem, které se potýkají s diskriminací na základě pohlaví v kombinaci s diskriminací na základě jakýchkoli jiných důvodů, přijetím konkrétních opatření.“

A dále v bodě 71, že: „Oběti, které se potýkají s diskriminací na základě pohlaví v kombinaci s diskriminací na základě jakýchkoli jiných důvodů, jsou vystaveny zvýšenému riziku násilí.“ A že „Obětem, které se potýkají s diskriminací na základě pohlaví v kombinaci s diskriminací

⁴⁹ <https://ibj.be/fr/partnerblog-fr/expansion-of-belgium-s-anti-discrimination-legislation/>

⁵⁰ ESLP, B.S. proti Španělsku, č. 47159/08, 24. 7. 2012.

⁵¹ SDEU, C-443/15, David L. Parris proti Trinity College Dublin a dalším, 24. 11. 2016.

⁵² Příručka evropského antidiskriminačního práva, Agentura Evropské unie pro základní práva a Rada Evropy, 2020, s. 59–63.

⁵³ <https://fra.europa.eu/cs/search?search=v%C3%ADcen%C3%A1sobn%C3%A1+diskriminace>

⁵⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401385&qid=1747316380449

na základě jakýchkoli jiných důvodů, by proto měla být poskytnuta zvláštní ochrana a podpora.“

ARA ART proto iniciuje advokační úsilí zaměřené na legislativní změnu: cílem je vytvoření právního rámce umožňujícího adresně reagovat na útlak, který překračuje tradiční kategorizace. Základ našeho argumentačního východiska je, že intersekcionalita není abstraktní pojem, ale životní realita velmi zranitelných skupin, které potřebují právní nástroje k dosažení spravedlnosti. A v tomto směru opakovaně zvědomujeme notoricky známá fakta, že Romové a Romky nepředstavují homogenní skupinu, naopak jejich sociální identity jsou vícevrstvé tím, že spadají i do jiných skupin označovaných jako zranitelné, tj. ženy, LGBTQ+ osoby, lidé se zdravotním postižením.

Závěry a zjištění

Analýza online prostoru za sledované období poukazuje na přetrvávající a strukturálně zakořeněné projevy protiromské nenávisti, které se šíří v různých formách a napříč různými digitálními platformami.

Data ukazují, že tento jev není ojedinělý ani náhodný, ale že se vyskytuje opakovaně, v reakci na společensky rezonující témata či medializované události. Jazyk protiromských projevů je přitom formován stabilními schémata, která využívají hanlivých označení, negativních stereotypů a narativů o kolektivní vině.

Získané poznatky zároveň naznačují, že tyto projevy nejsou jen odrazem individuálních postojů, ale že představují symptomatický projev hlubší společenské dynamiky, v níž digitální média hrají zásadní roli. Kumulativní účinek takových obsahů má potenciál posilovat nedůvěru, polarizaci a snižovat míru společenské empatie vůči romské národnostní menšině.

Analýza právního rámce v České republice a EU poukazuje na dlouhodobé mezery v oblasti efektivní ochrany před hate speech a diskriminací. Přestože existují obecné právní nástroje proti podněcování nenávisti a diskriminaci, chybí precizní uchopení intersekcionální diskriminace či anticikanismu jako zvláštní formy rasismu. V důsledku toho právní ochrana zranitelných skupin není dostatečně zaručena a naráží na obtíže v dokazování či v efektivním uplatňování práva.

Zjištění z této zprávy jasně ukazují, že ad hoc reakce a symbolické politiky nestačí. Pokud chceme čelit přetrvávajícím formám protiromského rasismu v online i offline prostředí, potřebujeme adresná, systematická a udržitelná opatření, která budou reagovat na konkrétní potřeby zasažených cílových skupin. Jde o společenský problém, který vyžaduje nejen právní, ale také vzdělávací, mediální a kulturní intervence, které budou provázány a koordinovány napříč sektory.

V období, kdy má podle harmonogramu probíhat externí evaluace naplňování SRI a v roce 2026 je naplánována druhá revize tohoto strategického dokumentu, vzniká příležitost ke změně. Tato strategie by měla obsahovat konkrétní cíle a opatření zaměřená na řešení protiromských projevů v digitálním prostředí – včetně monitorování, systémové prevence, posilování digitální gramotnosti a podpory mediální odpovědnosti. Rovněž by měla zohledňovat potřebu legislativních změn umožňujících rozpoznat a postihnout romský rasismus/anticikanismus v jeho současných podobách, včetně těch, které se projevují v online prostoru.

Doporučení

Obecně doporučujeme budoucí vládě a stranám zastoupeným v Poslanecké sněmovně a Senátu podporovat takové změny, které vedou nikoli k pouhému odstraňování následků v podobě protiromských projevů a diskriminace vycházejících z anticikanismu, ale ke skutečnému odstraňování jeho příčin. Tedy v souladu se SRI změny, které povedou „k zajištění plné rovnosti Romů v oblastech přístupu ke vzdělání, zaměstnání, zdravotní péči, sociálním službám a bydlení“. A to včetně vyčlenění dostatečných finančních i personálních kapacit.

Doporučení v oblasti prevence a eliminace šíření romského rasismu/anticikanismu a nenávistných projevů

- Doporučujeme zavést systematickou podporu mechanismu monitorování projevů nenávisti namířených proti romské menšině s cílem zajistit pravidelný sběr, vyhodnocování a publikování tematických zjištění o výskytu stereotypů, předsudků a protiromských projevů v online prostředí. Toto opatření by mělo být dlouhodobě integrováno do státních politik a zajištěno stabilním financováním.
- Doporučujeme provádět pravidelné výzkumy o duševním zdraví romské populace včetně dopadů romského rasismu/anticikanismu na psychickou pohodu, stigmatizaci a přístup k péči. Tyto aktivity by měly být vést k návrhům konkrétních intervenčních mechanismů.
- Doporučujeme digitálním platformám a správcům sociálních sítí, aby posílili princip vyvozování objektivní odpovědnosti a mechanismy monitorování a odstraňování nenávistných projevů, jakož i transparentní vyhodnocování důsledků tolerování takového obsahu ve veřejném prostoru.
- Doporučujeme zavést minimální standardy vzdělávání o protiromském rasismu pro všechny složky veřejné správy a implementovat je jako součást povinného profesního rozvoje.
- Doporučujeme vypracování a zavedení dlouhodobé komunikační strategie zaměřené na dekonstrukci anticikanistických stereotypů a prevenci šíření nenávistných projevů ve veřejném i online prostoru.
- Doporučujeme vypracování a zavedení dlouhodobé strategie veřejné osvětové komunikace zaměřené na dekonstrukci anticikanistických stereotypů a prevenci šíření nenávistných projevů ve veřejném i online prostoru.
- Doporučujeme implementovat osvětové a informační aktivity ve prospěch romské menšiny zaměřené na zvyšování mediální a právní gramotnosti, které jim umožní rozpoznat, reagovat a bránit se vůči protiromským projevům, dezinformacím a stigmatizaci. Tyto aktivity by měly být součástí systematické, státem koordinované prevence romského rasismu/anticikanismu s důrazem na dlouhodobost, regionální pokrytí a finanční udržitelnost.

- Doporučujeme politikům a političkám, aby v rámci zodpovědného jednání veřejných činitelů a činitelek, náležitým způsobem dbali na moderaci diskusí na svých online platformách, včas a účinně předcházeli, identifikovali a odstraňovali protiromské projevy.

Doporučení v oblasti svobody projevu, nenávistných projevů a předsudečného násilí

Doporučujeme budoucí vládě a stranám zastoupeným v Poslanecké sněmovně a Senátu podporovat:

- sjednocování právních řádů napříč EU v oblasti svobody projevu po hmotněprávní stránce, včetně skutkových podstat trestných činů (zřejmě vyžaduje úpravu SFEU),
- zvýšení dostupnosti a efektivity soudní ochrany proti zásahům do práv uživatelů ze strany provozovatelů sociálních sítí, aby se předešlo omezování legitimní veřejné debaty a tím pádem i riziku označování boje proti „hate speech“ za příčinu tohoto problému,
- urychlené přijetí adaptačního zákona k DSA, aby se Česká republika vyhnula sankcím za neprovedenou adaptaci a pokračovali jsme v kultivaci právního rámce pro online platformy a odhalování mechanismů jejich algoritmů,
- Strategickým doporučením zmocněnkyně k předsudečnému násilí a nenávistným projevům, které současná vláda vzala na vědomí⁵⁵, dát závaznější formu včetně uložení úkolů konkrétním subjektům. Tato doporučení bychom navíc doplnili o:
 - novelizaci zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů⁵⁶, která by vyřešila nejasnosti v případě sporů o právo dle zákona o obětech, umožnila komplexní poskytování právní pomoci subjekty poskytujícími služby obětem i přezkum rozhodnutí o peněžité pomoci Ministerstvem spravedlnosti na základě stížnosti,⁵⁷
 - ukotvení možnosti řešit nemajetkovou újmu v rámci přestupkového řízení, jako je tomu v případě řízení trestního (viz § 43, odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním⁵⁸)⁵⁹,

⁵⁵ <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/zmena-pristupu-v-boji-s-predsudky-vlada-projednala-komplexni-sadu-doporuceni-jak-celit-predsudecnemu-nasili-a-nenavistnym-projevum-220292/>

⁵⁶ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>

⁵⁷ V publikaci KALIBOVÁ, K. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Praktická a legislativní doporučení zohledňující návrh technické novely zákona č. 45/2013 Sb.*, Praha: In IUSTITIA, 2016# lze najít výčet dalších doporučení, některá s ohledem na stáří publikace již nejsou aktuální, řada ovšem stále ano, jak je patrné z předchozích příkladů.

⁵⁸ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁵⁹ Nenávistné projevy a předsudečné násilí mohou mít často charakter přestupku v podobě *Omezení, nebo znemožnění výkonu práv národnostních menšin* podle § 7 odst. 3, písm. a) zákona č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích# nebo *Způsobení újmy pro příslušnost k menšině* podle § 7 odst. 3, písm. b) stejného zákona. V případě *Způsobení újmy pro příslušnost k menšině* se může jednat o diskriminaci i z dalších důvodů včetně pohlaví nebo sexuální orientace. Poškozený má sice možnost uplatnit nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení, ale častěji se bude jednat o nemajetkovou újmu, kterou samotná náhrada škody nezahrnuje. Kvůli tomu je

- sladění výše možných sankcí v oblastech trestního a správního trestání v oblasti nenávisťných projevů a předsudečného násilí s ohledem na princip non bis in idem.⁶⁰

Doporučení v oblasti antidiskriminačního zákona

Doporučujeme budoucí vládě a stranám zastoupeným v Poslanecké sněmovně a Senátu podporovat:

- novelizaci antidiskriminačního zákona, aby poskytoval skutečně účinnou, využívanou a včetně kategorie anticikanismu průběžně monitorovanou ochranu před diskriminací. S minimalizací rizik pro žalobce (vznik fondu právní pomoci obětem), snadným dokazováním (sdílené důkazní břemeno ve všech případech, zohlednění intersekcionalní diskriminace) a spojenou vždy s možností náhrady nemajetkové újmy v penězích.

pak řízení z pohledu poškozených/obětí neefektivní, jsou nuceni případně výše uvedené řešit v občanskoprávním sporu.

⁶⁰ Princip non bis in idem je vyjádřený v čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod i v čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Předpokladem uplatnění tohoto principu je totožnost skutku a totožnost pachatele. S ohledem na to, že princip platí i v oblasti správního trestání, řízení vedená jednotlivými správními orgány spolu mohou kolidovat a za stávajících podmínek může být jedno „výhodnější“ než druhé.

Zdroje

Použité právní předpisy:

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokoly na tuto Úmluvu navazující

Listina základních práv Evropské unie

Smlouva o fungování Evropské unie

Nařízení EU 2022/2065 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách)

Směrnice EU 2024/1385 o potírání násilí na ženách a domácího násilí

Listina základních práv a svobod Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce

Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád

Zákon č. 349/1999 Sb. o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

Zákon č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích

Související judikatura:

ESLP, B.S. proti Španělsku, č. 47159/08, 24. 7. 2012

ESLP, Sanchez proti Francii, č. 45581/15, 15. 5. 2023

SDEU, C-443/15, David L. Parris proti Trinity College Dublin a dalším, 24. 11. 2016

Nález Ústavního soudu, II. ÚS 1335/24, 19. 11. 2024

Usnesení Nejvyššího soudu, 4 Tdo 565/2023-578, 12. 7. 2023

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2, 11 C 86/2020-101, 18. 5. 2022

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6, 14 C 86/2018-169, 22. 9. 2021

Použitá literatura:

TOMŠEJ, J., POLÁK, P., KOLDINSKÁ, K., PRESSEROVÁ, P. *Antidiskriminační zákon a související předpisy. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, 320 s.

PROKOP, D. *Slepé skvrny*. Host, 2020, 280 s.

KLEIN, N. *Dvojnice*. Překlad: STEJSKALOVÁ, T. Nakladatelství Alarm, 2025, 450 s.

ZUBOFF, S. *Věk kapitalismu dohledu*. Překlad: FICOVÁ, S. Argo, 2022, 725 s.

KALIBOVÁ, K. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Praktická a legislativní doporučení zohledňující návrh technické novely zákona č.45/2013 Sb.*, Praha: In IUSTITIA, 2016#

Metodické a analytické materiály – zprávy, průzkumy, strategie, sdělení, doporučení, příručky, kodexy:

Výzkumné zprávy FRA, <https://fra.europa.eu/en/themes/roma>

Special Eurobarometer 535, Discrimination in the EU, April - May 2023. Evropská komise, 2023, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2077>

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2022, schváleno vládou v roce 2024, <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-ceske-republice-za-rok-2022-212008>

[Democracy Institute](#) of the [Central European University](#) (CEU, project leader), [ERGO Network](#), [Fundación Secretariado Gitano](#) (FSG) and [European Roma Rights Centre](#) (ERRC), *Roma Civil Monitor 2021-2025*, <https://www.romacivilmonitoring.eu/about-the-consortium/>

OECD (2025), *Combating Discrimination in the European Union*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/29c2c36a-en>.

Nenávistné projevy na internetu a rozhodování českých soudů - výzkum veřejného ochránce práv 2020, https://www.ochrance.cz/dokument/nenavistne_projevy_na_internetu_a_rozhodovani_ceskych_soudu/

Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030, schváleno vládou v roce 2021, https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-188413/; revidované znění SRI schváleno vládou ČR dne 12.02.2025 zde: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/vlada-schvalila-revidovane-zneni-strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-218364/

Informace o naplňování Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030 v roce 2024, projednáno vládou v roce 2025, <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/vlada-projednala->

prubeznou-zpravu-o-plneni-strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-za-rok-2024-221339/

Strategická doporučení k celistvému řešení problému předsudečného násilí a nenávistných projevů, Zmocněnkyně vlády pro lidská práva - Pracovní skupina k předsudečnému násilí a nenávistným projevům, vzato na vědomí vládou v roce 2025, https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/tiskove-zpravy/III--Strategicka-doporuceni-k-celistvemu-reseni-problemu-predsudecneho-nasili-a-nenavistnych-projevu_FIN.pdf

Inkluzivnější a bezpečnější Evropa: rozšíření seznamu trestných činů EU o nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti, SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ, V Bruselu dne 9. 12. 2021 COM(2021) 777 final.

Kodex chování pro boj proti nezákonným nenávistným projevům online +, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/library/code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online>

Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2024 publikovaná Ministerstvem vnitra, <https://mv.gov.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

Regulatory and Other Transparency Reports, Meta, <https://transparency.meta.com/reports/regulatory-transparency-reports/>

EU Digital Services Act (EU DSA) Biannual VLOSE/VLOP Transparency Report from 1 July 2024 to 31 December 2024, Google, 2025, https://storage.googleapis.com/transparencyreport/report-downloads/pdf-report-27_2024-7-1_2024-12-31_en_v1.pdf

ECRI General Policy Recommendation N°13 revised on combating antigypsyism and discrimination against Roma - adopted on 24 June 2011 and amended on 1 December 2020, <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.13>

A Union of Equality: EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL SWD(2020) 530 final, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu_cs

Statistické listy Ministerstva spravedlnosti, <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjojZGM5Yzk5NTItNjhjOS00OWE4LTljZGYtNjk5ZjBmNTVkdDhlIiwidCI6IjFkNGY3YjIxLWM4YzYtNGZlYS1iMzMwLWM0MWNmNzJjNTdkYyIsImMiOiJ9&pageName=ReportSection00d91f5458d4e5cda903>

Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, reprezentativní šetření Veřejného ochránce práv, 2016, <https://www.ochrance.cz/aktualne/lide-celi-diskriminaci-nejcasteji-pri-hledani-prace-z-duvodu-vysokeho-veku/>

Employment by reason for discrimination in the current job, sex, age, country of birth and educational attainment level, Eurostat, 2024, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSO_21DISC01__custom_3731799/default/table?lang=en

Příručka evropského antidiskriminačního práva, Agentura Evropské unie pro základní práva a Rada Evropy, 2020, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_en.pdf?utm_source=chatgpt.com

Články online:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/povinnost-moderace-komentaru-na-socialnich-sitich-117013.html>

<https://romea.cz/cz/domaci/situace-je-neudrzitelna-nenavist-online-se-vymkla-kontrol-nejvice-ohrozeni-jsou-ukrajinci-lgbt-a-romove>

<https://romea.cz/cz/domaci/poradatele-romskeho-festivalu-v-plzni-odmitaji-zpravy-o-hromadne-rvacce-media-podle-nich-siri-zkreslene-informace-policie-mluvi-pouze-o-drobnych-konfliktech>

<https://ibj.be/fr/partnerblog-fr/expansion-of-belgium-s-anti-discrimination-legislation/>

